

OPINNÄYTETYÖ

Museonäyttelyn luominen yhteiskehittämällä

Tuomas Niemelä

Yhteisöpedagogi AMK
(210 op)

Arvioitavaksi jättämisaika
11/2023

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Yhteisöpedagogi AMK

Tekijät: Tuomas Niemelä
Opinnäytetyön nimi: Museonäyttelyn luominen yhteiskehittämällä
Sivumäärä: 47
Työn ohjaaja(t): Jenny Honka
Työn tilaaja(t): Pohjois-Pohjanmaan museo

Tämän opinnäytetyön tilaajana on Pohjois-Pohjanmaan museo, jossa kehitettiin uutta museokonseptia vuonna 2023 museon muuttaessa uusiin tiloihin. Uuden museokonseptin suunnittelu käynnistettiin ParasRakas-museo hankkeessa dynaamisen museon toimintamallia hyödyntäen. Dynaamisen museon toimintamalli yhdistää menneen, nykyisen ja tulevan kulttuuriperinnön vaikuttavasti. Uusiin tiloihin muuton myötä museon oli myös aloitettava uuden näyttelyn suunnittelu, jonka tarkoituksena on esitellä oululaista metallimusiikin kulttuurihistoriaa, nykyhetkeä ja tulevaisuutta.

Opinnäytetyöni kehittämistavoite oli hahmotella sitä, millaisia ihmisiä osallistavia tapoja voi olla luoda ja rakentaa museonäyttely. Työni tarkoitus on toimia ohjaavana ja suuntaa antavana materiaalina näyttelyn luomisen apuna. Pohjois-Pohjanmaan museon tavoite on edistää toiminnallaan museoinstituution avoimuutta, saavutettavuutta ja inklusiivisuutta yhteiskunnassa, kuin myös edistää monimuotoisuutta ja kestävää kulttuurista kehitystä. Opinnäytetyössäni hahmottelin kehittämisehdotuksena museolle yhteiskunnallisesti osallisuutta tukevia, kuin myös osallistavia tapoja rakentaa näyttely yhteiskehittämällä yksilöiden ja yhteisöjen kanssa.

Kehittämistyön menetelmäni perustuivat benchmarking-haastatteluihin, sekä sen pohjalta toteutettuun aivoriihi-työpajaan. Haastattelin neljää henkilöä, joista kukin oli työssään pohtinut ja toiminut museon näyttelyn yhteiskehittämiseen liittyvien teemojen parissa. Aivoriihessä testasin tietoperustaani ja haastatteluiden pohjalta nousseita aiheita näyttelyn kehittämiseen tähtäävän työpajan muodossa.

Opinnäytteeni tuloksena kävi ilmi, että yhteiskehittämisen laajuutta suunniteltaessa tulee huomioida museon ja näyttelyn laajuus. Yhteiskehittäminen on pitkä prosessi, jonka aikana aihe selkiytyy niin yhteisöille, kuin museon henkilökunnalle itselleen paremmin. Aiheen selkiytessä se myös opettaa tekijöitään, kuin myös muita. Ihmiset ja yhteisöt kiinnostuvat museosta identiteettikysymysten kautta, joten museon näyttelyiden yhdistäminen alueellisiin identiteetteihin takaa sen, että myös yhteisöt saadaan osallistettua tekemään ja toimimaan osana prosesseja. Lopuksi liitän aiheeni yhteisöpedagogin osaamisalueisiin ja mahdollisiin rooleihin museotyön kentällä pohtiessani jatkotukimusta.

Asiasanat: yhteissuunnittelu, museoala, osallistaminen, kulttuurinen kestävyys

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Degree Programme in NGO and Youth Work, Community Educator, Bachelor's Degree

Author: Tuomas Niemelä

Title: "Creating a museum exhibition through collaborative development"

Number of Pages: 47

Supervisor: Senior Lecturer Jenny Honka

Commissioned by: Northern Ostrobothnia Museum

This thesis was commissioned by the Northern Ostrobothnia Museum, where a new museum concept was developed in 2023 as the museum moved to new premises. The planning of the new museum concept was initiated in the ParasRakas project, utilizing the operating model of a dynamic museum. The dynamic museum model effectively combines past, present, and future cultural heritage. With the relocation to the new premises, the museum also had to begin planning a new exhibition, intending to present the cultural history, present, and future of metal music culture in the City of Oulu.

The developmental objective of my thesis was to outline participatory approaches for creating and constructing museum exhibitions that engage various individuals. The purpose of my thesis is to serve as guiding and directional material in the creation of the exhibition. The goal of the Northern Ostrobothnia Museum is to promote the museum institution's openness, accessibility, and inclusivity in society, as well as to advance diversity and sustainable cultural development. In my thesis, I proposed development approaches for the museum that support societal inclusion and participatory exhibition building by collaborating with individuals and communities.

My development methodology was based on benchmark interviews and an ideation workshop. I interviewed four individuals, each of whom had considered and worked on themes related to collaborative development of museum exhibitions in their work. In the ideation workshop, I tested my theoretical framework and addressed topics arising from the interviews aimed at developing the exhibition.

The results of my thesis highlighted that when planning the scope of participatory development the extent of the museum and the exhibition should be considered. Participatory development is a lengthy process that allows the topic to become clearer for both the museum staff and the communities involved. As the topic becomes clearer, it also enlightens its creators and others involved. People and communities are interested in museums through questions of identity. Hence, linking museum exhibitions to regional identities ensures that communities are engaged in contributing and functioning as part of the processes. Finally, I relate my topic to the expertise areas of community educators and their potential roles in the museum field.

Keywords: collaborative design, museum sector, cultural sustainability, participation

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	5
2	TAUSTA JA TARVE.....	7
	2.1 Tilaaja	7
	2.2 Tarve	8
	2.3 Oulu – Suomen metallimusiikin pääkaupunki	9
3	TIETOPERUSTA.....	11
	3.1 Museotyö Suomessa ja museologia	12
	3.2 Osallisuus ja osallistaminen yhteiskunnallisessa keskustelussa	15
	3.3 Dynaaminen museo.....	18
	3.4 Yhteiskehittäminen ja -suunnittelu	21
4	KEHITTÄMISTYÖN MENETELMÄT	25
	4.1 Benchmarking-haastattelut	25
	4.2 Aivoriihi – ideointityöpaja.....	27
	4.3 Aineiston analysointi	29
5	TULOKSET JA ANALYSOINTI.....	31
	5.1 Benchmarking-haastattelut	31
	5.2 Aivoriihen tulokset.....	37
6	YHTEENVETO JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET	41
	6.1 Yhteenveto	41
	6.2 Kehittämisehdotukset museolle	42
7	LOPUKSI.....	44
	LÄHTEET	45

1 JOHDANTO

Vuonna 1896 perustettu Pohjois-Pohjanmaan museo on toiminut yhtäjaksoisesti arkkitehti Oiva Kallion suunnittelemassa rakennuksessa vuodesta 1931 aina tähän päivään asti. Oulun kaupungin hallitus päätti helmikuussa 2022 vanhan museorakennuksen luopumisesta ja siirtymisestä uusiin tiloihin vuoteen 2026 mennessä. Tämä tarkoittaa sitä, että Pohjois-Pohjanmaan museo sulkeutuu yleisöltä vuoden 2024 lopussa ja toimii ilman fyysistä tilaa kahden vuoden ajan. (Oulun kaupunki, 2022).

Muuton myötä museon perusnäyttely uudistuu, mutta tämän lisäksi museo uudistaa toimintatapojaan kokonaisvaltaisesti. Museokentällä on pohdittu paljon alan tulevaisuutta sekä museoiden tarkoitusta ja tehtävää nykymaailmassa. Uudistumisen myötä Pohjois-Pohjanmaan museo ottaa kantaa tähän kehitykseen käynnistämässään ParasRakas museo -hankkeessa, jonka tarkoitus on edistää dynaamisen ja osallisuutta mahdollistavan museon periaatteita. (Oulun kaupunki 2023c). Avaan hanketta sekä siihen liittyvää käsitteistöä myöhemmin tässä opinnäytetyössä.

Oulu on Euroopan kulttuuripääkaupunki vuonna 2026, eli samana vuonna kuin uuden museorakennuksen on määrä tulla käyttöön. Avajaisten myötä avautuu myös ensimmäinen vaihtuva näyttely. Opinnäytetyötä suunniteltaessa museolehtori Karoliina Autereen ja kuraattori Arja Keskitalon kanssa pohdimme työn sitomista vaihtuvaan näyttelyyn ja siihen liittyviä kehittämismahdollisuuksia. Keskustelussa nousi esille se, että uuden näyttelyn yhtenä ideana oli esitellä Pohjois-Pohjanmaan ja Oulun metallimusiikkiin liittyvää kulttuurihistoriaa, nykypäivää ja tulevaisuusnäkyviä. Aihealue vaikutti mielenkiintoiselta, koska tunsin aihepiiriä hyvin omakohtaisten kokemusteni puitteissa, mutta lisäksi siihen voisi hahmotella yhteisöpedagogisia kehittämis- ja tutkimustavoitteellisia ulottuvuuksia. Aihepiirin varmistuessa opinnäytetyöni tarve löysi näiden keskustelujen myötä perustelunsa.

Opinnäytetyöni kehittämistavoite on hahmotella sitä, millaisia ihmisiä osallistavia tapoja voi olla luotaessa ja rakentaessa museonäyttelyä yhteiskehittämällä. Työni tarkoitus on toimia ohjaavana ja suuntaa antavana materiaalina näyttelyn luomisen apuna. Uudistuvassa ja muuttuvassa museokentässä Pohjois-Pohjanmaan museossa halutaan järjestää toimintaa niin, että ihmiset otetaan mukaan tekemään ja vaikuttamaan paikallisympäristön kulttuuriin ja tulkintoihin siitä. Yhteiskehittämisen ja siihen osallistamisen puitteissa museolaitos pyrkii lisäämään yhteiskunnallisesti osallisuuden tunteeseen mahdollistavia ulottuvuuksia.

Opinnäytetyö nivoutuu näin ollen museoalan tämänhetkisiin diskursseihin olla osana yhteiskunnallisesti vaikuttavaa julkista organisaatiota. Yhteisöpedagogin ammattialaan liittyvine ilmiöineen, käsitteineen ja toimenpiteineen se tarkastelee case-tyyppisesti yhtä osallisuuden tunteeseen tähtäävää paikallista toimintaa.

Paikannun itse myös oululaiseksi, joka on kiinnostunut metallikulttuurista lähes kolmen vuosikymmenen ajalta. Olen myös kiinnostunut museoalasta aikasempien folkloristiikan opintojeni pohjalta, ja esimerkiksi nykyperinteen keräämiseen ja tarkasteluun minulla on ammatillista kompetenssia ja yleistä kiinnostusta. Suoritan tämän lisäksi tätä kirjoittaessa yhteisöpedagogin opintoihini sisältyvää harjoittelujaksoa Pohjois-Pohjanmaan museossa, jossa paneudun kyseessä olevan näyttelyn kehittämiseen.

Esittelen opinnäytetyössä tarkemmin tilaajan ja työn tarpeen, minkä lisäksi avaan hiukan oululaisen metallikulttuurin tilannetta. Tietoperustassani esittelen aiheen kannalta huomioitavaa keskustelua museoalan yhteiskunnallisesta roolista, osallisuuden tunteeseen liittyvää käsitteistöä, dynaamisen museon konseptia sekä yhteiskehittämisen metodiikkaa. Kehittämistyöni menetelmät perustuvat benchmarking-haastatteluille, sekä aivorihi-ideointityöpajalle. Molempien menetelmien analyysin jälkeen vedän tuloksia yhteen, joiden pohjalta esitän kehittämis ehdotukseni Pohjois-Pohjanmaan museolle.

2 TAUSTA JA TARVE

Tässä luvussa esittelen opinnäytetyöni tilaajan tarkemmin, sekä Pohjois-Pohjanmaan ParasRakas museo -hanketta. Kerron lyhyesti hankkeessa kehiteltävästä uuden museon konseptista, ja siihen liittyvästä dynaamisen museon toimintamallista. Käsittelen dynaamisen museon ajatusta vielä tarkemmin tietoperusta-kappaleessa. Esittelen tämän lisäksi työn tarvetta museon työntekijöiden kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta. Lopuksi esittelen lyhyesti museon näyttelyksi suunniteltua aihetta, eli oululaista metallikulttuuria.

2.1 Tilaaja

Työn tilaajana on Pohjois-Pohjanmaan museo, joka on osa museo- ja tiedekeskus Luuppia. Museo- ja tiedekeskus Luuppi on historian, taiteen ja tieteen kokonaisuus, johon kuuluu Oulun alueella yhdeksän erillistä kohdetta. (Oulun kaupunki 2023a). Pohjois-Pohjanmaan museo siirtyy uusiin tiloihin vuoteen 2026 mennessä yhdessä Tietomaan kanssa muodostaen uuden museo- ja tiedekeskuksen Oulun Myllytulliin (Oulun kaupunki 2023b). Muuton myötä Pohjois-Pohjanmaan museo on käynnistänyt hankkeen ParasRakas museo, jossa pohditaan museon tulevaisuutta osallisuutta mahdollistavana ja moniäänisyyttä lisäävänä sekä kestävyydelle rakentuvaa toimintakonseptia. Hankkeen myötä museo on kutsunut kaupunkilaisia mukaan suunnittelemaan uutta museota ja sen tuomia mahdollisuuksia mm. erilaisten työpajojen muodossa, esimerkiksi tulevaisuusverstaasiin. Toiminnan pohjalla on dynaamisen museon malli, joka toimii yhteiskunnallisesti aktiivisesti nykyhetkessä, suuntaa katseensa tulevaisuuteen mutta sisällyttää itseensä myös historiallisuuden. Hankkeen yksi tarkoitus on osallistua, kuin myös osallistaa, yhteiskunnalliseen keskusteluun oman toimintansa kautta. (Oulun kaupunki 2023c).

Uuden museokonseptin puitteissa näyttelyitä ja tapahtumatoimintaa kehitetään osallisuuden teemojen kautta sekä etsitään erilaisia ja eritasoisia kanavia osallistumiselle. Hankkeen myötä osallisuutta pohditaankin museotoiminnan kontekstissa eri näkökulmista. ParasRakas museo -hankkeen tarkoitus on kehittää sellaista kokonaisuutta, jonka ihmiset tuntevat ja tunnistavat omakseen. (Oulun kaupunki 2023c).

ParasRakas museo -hanke on käynnistynyt vuoden 2023 aikana ja tähän asti järjestetyissä työpajoissa on pohdittu uutta museota esimerkiksi osallisuusverstaiden ja tulevaisuusverstaiden

muodossa. Dynaamisen museon periaatteita ei olla vielä ehditty käyttää Pohjois-Pohjanmaan museossa yksittäisen näyttelyn valmistelussa ja luomisessa, koska sellaista ei ole ollut. Tulevan metalliaiheisen näyttelyn valmistelussa onkin luonnollista pyrkiä kehittämään ja testaamaan siihen sopivia tapoja ja menetelmiä.

2.2 Tarve

Kuten mainitsin aikaisemmin, Pohjois-Pohjanmaan museo ei ole vielä luonut näyttelyä, jossa dynaamisen museon kansalaisia osallistavat teot otetaan konkreettisesti käyttöön. Teoreettiset työkalut ja toimintamallit hakevat siis muotoaan museon toiminnassa. Suomessa ja muualla maailmassa kulttuuri-instituutioiden tuominen lähemmäs ihmisiä on ollut yleinen suunta viime vuosina, ja aihetta on työstyetty eteenpäin muissakin museoissa tai alaan liittyvissä seminaareissa (esimerkiksi Trafiikki-museot ry 2020 & Tekniikan museo 2019). Jokainen museo vastaa haasteeseen oman ydinalueensa ja teemansa puitteissa, joten se mitä yhteiskehittäminen tai saavutettava osallistaminen vaatii, riippuu aina useista eri tekijöistä. Uuteen toimintaan liittyy aina kokeilu ja testaaminen, mutta se vaatii ennen kaikkea suunnitelmallista kehittämistoimintaa.

Pohjois-Pohjanmaan museon toiminta pyrkii vastaamaan myös Oulun kulttuuristrategiaan, jossa kulttuuri-ilmastonmuutos taiteen ja kulttuurin puitteissa nostetaan uudelle tasolle kaupunkikehityksessä. Toimenpiteet, joilla vahvistetaan kulttuuriympäristöjä ja -perintöä, ulottuvat visiossa koskemaan niin kulttuurilaitoksia, kolmatta sektoria kuin tapahtumatuottajia. Oulun tavoitteissa on vahvistaa kaikkien oikeutta ja mahdollisuuksia osallistua kulttuurin tekemiseen ja kokemiseen saavutettavuuden lisäämisen puitteissa. (Oulun kulttuuristrategia 2030). Uuden näyttelyn luominen museoon on osallistavan toiminnan mahdollisuuden paikka, joten se, kuinka museon mahdollisuudet syntyvät ja toteutuvat, vaatii tutkimustyötä pohjalle.

Kokonaisuutta museolla on lähdetty viemään eteenpäin ParasRakas museo -hankkeen avulla, mutta yksittäisen näyttelyn tarkasteleminen tässä konseptissa on vielä kesken. Uuden vaihtuvan näyttelyn avautuessa vuonna 2026 on selvää, että aikaikkunan kanssa tulee kiire, ellei aiheeseen perehdytä usean toimijan avulla. Opinnäytetyöni kohdistuu tästä syystä yhteen osioon museon kokonaisvaltaisen kehitystyön puitteissa.

Pohjois-Pohjanmaan museo tavoite on edistää toiminnallaan museoinstituution avoimuutta, saavutettavuutta ja inklusiivisuutta yhteiskunnassa sekä edistää monimuotoisuutta ja kestävästä kulttuurista kehitystä. Opinnäytetyössäni hahmottelen museolle yhteiskunnallisesti osallisuutta tukevia tapoja rakentaa näyttely yhteiskehittämällä yksilöiden ja yhteisöjen kanssa. Opinnäytteeseen tuotettua tietoa on tarkoitus käyttää apuna muun muassa näyttelyn aineiston kartuttamisessa, suunnittelussa ja toteutuksessa niin, että tuloksia hyödyntämällä on mahdollisuus toteuttaa näyttely yhteiskehittämällä yleisön kanssa.

2.3 Oulu – Suomen metallimusiikin pääkaupunki

Oululla on vankka historia erityisesti rock- ja metallimusiikin kaupunkina. Etenkin 1990- ja 2000-luvun alussa kaupunki tunnettiin lukuisista bändeistään, studioistaan, klubeistaan ja tapahtumistaan. Alan harrastajien parissa Oulu tunnettiin ympäri maan Suomen metallikaupunkina. Asiaa ei olla kuitenkaan koskaan tutkittu tarkemmin, eikä aiheesta ole päätyntä kirjoihin tai dokumentteihin kuin jokunen maininta, vaikka metallimusiikista itsestään löytyy hyvinkin monenlaisia tutkimuksia ja teoksia. Oululaisesta rock-kulttuurista on yleisesti kerätty varsin kattavaa aineistoa esimerkiksi Oulun kaupungin internet-sivuille (Oulun kaupunki 2023d). Tämän lisäksi Pohjois-Pohjanmaan museo keräsi FM Jussi-Pekka Heinosen toimesta paikallista rock-historiaa 1970-luvulta 1990-luvun alkuun haastatteluiden, äänitteiden ja videoiden muodossa vuonna 2020 (Keskitalo 2021). Metallimusiikin historiaa ja paikallisia kulttuurisia ulottuvuuksia näissä lähteissä käsitellään kuitenkin niukasti. Lienee yleinen käsitys, että rock toimi omalta osaltaan kasvualustana metallimusiikin muotoutumiselle, joten mainitsemani aineistot ovat historiallinen katsaus aihepiiriin paikalliseen tarkasteluun.

Kuten mainitsin, paikallista metallikulttuuria ei ole julkaistu kirjallisuuden muodossa kuin joitakin teoksia. Matti Riekin kirjoittama Täältä pohjoiseen – Sentencedin tarina (2014) on historiikki Sentenced-yhtyeestä, joka operoi koko toiminta-aikansa Oulusta käsin. Tero Ikäheimonen on taas kerännyt Suomalaisen black metallin historiaa yksiin kansiin teoksessaan Pirunkehto (2016), jossa on katsaus oululaisen äärimetalliyhtye Impaled Nazarenen historiaan. Muutoin paikalliseen metallikulttuuriin viittaaminen tai siitä puhuminen täytyy tehdä ilman kirjallisia viitteitä. Tilanne on jokseenkin erikoinen, koska metallin harrastajien, mutta myös muutoin musiikkialan ihmisten keskuudessa on yleinen käsitys Oulusta juuri kaupunkina, jossa

metallimusiikkiin liittyvät ilmiöt kukoistivat vahvasti, mutta ovat nykyäänkin huomattavasti enemmän esillä kuin muualla Suomessa yleisten trendien muuttuessa.

Opinnäytetyöni tuottamaa tietoa on tarkoitus hyödyntää näyttelyssä, joka esittelee paikallista metallikulttuuria. Sinänsä se, mihin kulttuuri-ilmiöön opinnäytetyötäni sovelletaan, ei ole oleellista, mutta esimerkiksi aivoriihen käyttämisessä yhtenä menetelmänä lienee syytä huomioida se seikka, että käyttämäni tiimi perustui henkilöille, jotka ovat kiinnostuneita aihepiiristä.

3 TIETOPERUSTA

Käsittelen tietoperustassa museoiden roolia yhteiskunnassa, osallisuuden tunnetta ja sen suhdetta osallistamisen käsitteeseen, dynaamisen museon ajatusta sekä yhteiskehittämistä aihepiirini kontekstia silmällä pitäen. Museoiden perustehtävän, eli kulttuuriperinnön tallentamisen, tutkimuksen ja esittämisen lisäksi museot vaikuttavat ihmisten maailmankuvaan ja identiteettiin. Museot pyrkivät sopeutumaan nykyaikaan ja ovat siksi jatkuvan yhteiskunnallisen kehityksen ja kehittämisen kohteina. Avaan tietoperustassani tämän vuoksi museoiden monimuotoista roolia yhteiskunnallisena instituutiona.

Käsittelen tämän lisäksi osallisuuden moniulotteista käsitettä, erityisesti museotalalla. Osallisuus voi viitata yksilön kuulumiseen yhteiskuntaan tai yhteisöön ja se kattaa poliittisen osallistumisen sekä kulttuurin kuluttamisen. Julkishallinnollisessa kontekstissa osallisuus saattaa muuttua osallistamiseksi, jossa julkinen valta mahdollistaa osallistumisen. Toisaalta oma-aloitteisessa osallisuudessa lähtökohtana ovat kansalaiset ja heidän itsenäinen toimintansa.

Esittelen tietoperustassani seuraavaksi dynaamisen museon toimintamallin, joka keskittyy yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen ja tulevaisuuden rakentamiseen säilyttäen kulttuuriperinnön merkityksen. Se korostaa yhteistyötä kansalaisten kanssa tavoitteidensa saavuttamiseksi. Tällä lähestymistavalla museot vastaavat laajempaan haasteeseen, joka liittyy niiden yhteiskunnalliseen rooliin ja vaikutusvaltaan.

Lopuksi tarkastelen yhteiskehittämisen ideaa, koska Pohjois-Pohjanmaan museo suunnittelee toimivansa enemmän kaupunkilaisten kanssa tulevaisuudessa ja integroivansa dynaamisen museon toimintaperiaatteita. Yhteiskehittäminen ilmenee museotoiminnassa toiminnan ja näyttelyiden suunnittelemisena yhteisöjen ja yksilöiden kanssa. Prosessi auttaa löytämään ratkaisuja ja luomaan innovaatioita parantaen palveluiden sosiaalista vaikuttavuutta. Osallistuminen suunnitteluprosessiin varmistaa, että tuotetut palvelut ovat merkityksellisiä ja hyödyllisiä asiakkaille.

3.1 Museotyö Suomessa ja museologia

Museo ja sen tehtävä yhteiskunnassa on Jouko Heinosen ja Markku Lahden kirjoittaman oppikirjan *Museologian perusteet* mukaan pysyvä, yhteiskuntaa palveleva, yleishyödyllinen ja viranomaisten valvonnassa toimiva laitos. Museo on säännöllisesti avoinna yleisölle ja sen palveluksessa on museoammattillista henkilöstöä, jonka tehtävänä on tallentaa, säilyttää, tutkia ja pitää näytteillä ihmisen ja luonnon kehityksestä kertovaa aineistoa tutkimusta ja opetusta varten sekä mielihyvää tuottaakseen. (Heinonen & Lahti 2001, 261). Edellä mainittu kuvaus korostaa museota tieteellisenä instituutiona, jossa tutkimustyöllä on merkittävä osa sen tehtävää.

Museoilla on suuri vaikutus siihen, kuinka ihmiset hahmottavat maailmaa sekä omaa tai kansallista identiteettiään. Janne Vilkuna näkee ihmisen halun säilyttää ympäristön muistoja turvajärjestelmänä, joka luo turvaa elämään, koska ne ovat fyysisiä todisteita ajan jatkumosta. Eletty elämä, nykyhetki ja sen tarkastelu luo uskoa tulevaan, joten ihminen pystyy omaksumaan pidemmän aikamitan hetkellisyydestä (Vilkuna 2009, 16–17). Kun tavoitteena on esimerkiksi kehittää kulttuuriperinnön lukutaitoa, on museoiden toiminnassa museopedagogiikalla tärkeä osansa. Museot pyrkivät huomioimaan opetukselliset ja kasvatukselliset tavoitteet muistettavan ja miellyttävän museokäynnin lomassa. Museopedagogiikka katsookin museoita oppimisen ja ymmärtämisen paikkoina. Sen tehtävänä on rakentaa oppimisympäristöt innostaviksi ja rohkaista ihmisiä itsenäiseen tiedon hakuun. (Väärä 2013, 63). Muun muassa tämän vuoksi valtion osuutta ammatillisiin museoihin ohjaa museolaki. Toisessa ja kolmannen lain pykälässä museotoiminnan tarkoitus ja ammatillisuus määritellään seuraavasti:

2 §

Museotoiminnan tarkoituksena on

- 1) kulttuuri- ja luonnonperinnön sekä taiteen tallentaminen ja säilyttäminen;
- 2) aineistoja ja muita sisältöjä koskevan tutkimuksen edistäminen ja hyödyntäminen;
- 3) aineistojen ja tiedon saatavuuden, saavutettavuuden ja käytön edistäminen;
- 4) kulttuuri- ja luonnonperinnön sekä taiteen esittäminen ja elämysten tarjoaminen;
- 5) yleisötyö, vuorovaikutus sekä opetuksen ja kasvatuksen edistäminen.

3 §

Ammatillisella museolla tarkoitetaan tässä laissa valtion, kunnan tai kuntayhtymän taikka muun yhteisön tai säätiön ylläpitämää sääntömääräisesti museotoimintaa harjoittavaa toimintayksikköä, jolla on kokoelmat, vakituista ammatillista henkilöstöä ja joka on avoinna yleisölle. (Museolaki, Finlex.fi).

Museoilla on siis suuri vastuu meille kaikille yhteisestä kulttuuriperinnöstä, joten instituution on pysyttävä myös modernin kehityksen kulussa mukana. Opetus- ja kulttuuriministeriö on omalta osaltaan laatinut museopoliittisen ohjelman, jossa on pyritty huomioimaan muutokset toimintaympäristöissä sekä huomioimaan hyvinvoinnin, luovuuden ja kestäväen kehityksen näkökulmat. Muuttuvat toimintatavat haastavat vakiintuneiksi koettuja palveluiden tapoja, minkä vuoksi onkin kyseenalaistettu ”sama palvelu kaikille” -ajattelu. On huomioitava ihmisten toiveet toteuttaa yksilöllisyyttä, kuin myös halu vaikuttaa julkisten palveluiden suunnitteluun ja toteutukseen. Museot pystyvät tarjoamaan ihmisille näitä osallistumismahdollisuuksia esimerkiksi kulttuuriperinnön vaalimisen puitteissa. Museopoliittisessa ohjelmassa onkin korostettu yhteisöllisyyttä, joka mahdollistaa osallistumisen ja vuorovaikutteisen toiminnan yhteiskunnassa. (Mattila 2018, 10, 12).

Museovirasto pyrkii omalta osaltaan edistämään ja kehittämään museotoimintaa Suomessa esimerkiksi valtionavustuksin. Vuonna 2020 museovirasto jakoi 485 800 euroa ammatillisten museoiden innovatiivisiin hankkeisiin. Yksi innovatiivisten avustusten painopiste olikin yhteisöllisen toiminnan kehittäminen ja lisääminen sekä asiakaslähtöinen palveluiden suunnittelu, kokeilu ja toteuttaminen. (Museovirasto 2020).

Museot kehittyvät siis ajan mukana, ja vastaavat omasta perspektiivistään niihin ilmiöihin, jotka koetaan tärkeiksi tai muutoin huomionarvoisiksi. Museot ovatkin reagoineet osallistumisen ja vuorovaikutuksellisuuden teemoihin viime vuosina ja yleisön mukana olo näyttelyiden suunnitteluvaiheessa ja toteutuksessa nousee jatkuvasti esille esimerkiksi museoalojen seminaareissa.

Esimerkiksi Turussa asiaan on tartuttu uuden Historian museon valmisteluprosessissa osallisuusfoorumien muodossa. Osallistujat ovat päässeet esittämään näkemyksiään mielipiteiden ja toiveiden kautta tulevasta museosta kokonaisuudessaan. (Hario, Parkkinen, Siivonen, Tuittila, 2019, 5). Vaikka toimintatapoja uudistetaan, on museoilla edelleen

merkittävä rooli historian kulttuuriperinnön tallentajina ja tulkitsijoina. Dialogisuuteen perustuvat menetelmät edistävät museotoiminnassa jaettua asiantuntijuutta, ja uusien toimintamuotojen puitteissa myös tavalliset kansalaiset pääsevät tulkitsemaan ja esittämään näkemyksiään yhteisestä kulttuuriperinnöstä. Tällaisen toiminnan nähdään edistävän sosiaalista hyvinvointia, jossa eri väestöryhmien välinen tasa-arvo ja kulttuuristen oikeuksien tukeminen on tavoiteltu tulos. (Hario ym. 2019, 9).

Nykymuotoinen museotoiminta haluaa tukea näkökulmien monipuolisuutta. Kaija Kaitavuori tarkastelee museotoimintaa osallisuusajattelun kautta, joka liittyy museon toimintaan julkisena laitoksena. Hän kysyy, keille museo kuuluu, ja kuka saa sanoa ja vaikuttaa museossa. Osallisuuden pohdinnassa liittyen museotoimintaan täytyy miettiä, kuinka museon ulkopuolisten ihmisryhmien ääni tulee kuuluviin, mutta myös se, kuinka museo vastaa näihin kysymyksiin. Vastuu museon osallistavuudesta julkisena laitoksena kuuluu kaikille sen tahoille – vaikka pedagoginen toiminta on keskeinen osa, se ei voi toimia museomaailmassa erillään kokoelma- ja näyttelyosasta. Yleisesti ottaen yhteisymmärrys osallisuuden ajatuksesta läpäisee koko museon markkinointia ja viestintää myöten. (Kaitavuori 2007, 292–293).

Vallan jakaminen on herättänyt keskustelua ja kysymyksiä museoammattilaisten piirissä ja on saatettu esimerkiksi pelätä sitä, että siitä seuraa museotoiminnan anarkia ja kaaos. Pelkoa voi herättää vaikkapa se, että museoiden sisältö köyhtyy ja moniulotteisuus latistuu, mikäli ammattilaiset eivät huolehdi asioiden tolasta. Kaitavuori näkee asian kuitenkin niin, että mitä enemmän asioista oppii, sitä enemmän niistä löytyy uusia puolia, joita oppii arvostamaan. (Kaitavuori 2007, 293).

Vuonna 1997 Tulevaisuuden museossa -julkaisussa pohdittiin museoiden kehitystä. Tulevaisuuden visiota hahmoteltaessa museo nähdään yhtenä tekijänä, jonka avulla selviydytään muuttuvassa maailmassa hyödyntäen sen tietovarantoja. Museo edesauttaa omalta osaltaan ihmisiä monikulttuurissa maailmassa, jossa se edistää suvaitsevaa ja kunnioittavaa ympäristöä. (Huopanen 1997, 63).

Museotyössä tänä päivänä on paikallisen toimijuuden lisäksi otettava huomioon myös yhteiskunnallinen ja globaali tasa-arvo, kuin myös kysymykset marginalisaatiosta. Erilaisista hierarkioista ja valtasuhteista museon konseptissa puhuttaessa on nykyään noussut termi marginaalisuus, vähemmistön viitaten toisinaan lähinnä ihmisten määrään. Tällä pyritään tuomaan esille se, millaisia valtasuhteita eri ryhmien välillä voi vallita – määrittäväthän

valtasuhteet toisinaan myös kulttuuria valtakulttuurin ollessa näennäisesti normi. Marginaalitermin käytöllä voidaan ulottaa ymmärrys fyysisen paikan sijaan olosuhteisiin sekä sosiaaliseen asemaan. Heikommat asemat tuottavat vähemmän valtaa määrittellä ja vaikuttaa asioihin. (Rastas, Koivunen, & Kallio 2021, 21–23).

Marginaalisaation ja museotyön suhde näyttäytyy kysymyksinä, kuten keiden historioita museoissa talletetaan ja esitetään. Huomionarvoista on tämän valossa pohtia sitä, keiden näkökulmasta nuo tarinat sitten esitetään. Tarkasteluun on siis nostettava edellisten lisäksi se, kuinka heidän ääntä ja näkökulmia voidaan kuunnella ja ottaa paremmin huomioon osana museon tuottamaa tietoa. (Rastas, Koivunen, & Kallio 2021, 24). Opinnäytetyöni käsittelee case-tyyppisesti metallimusiikkiin keskittyvää näyttelyä, jonka voidaan ajatella olevan marginaalista musiikkia ja kulttuuria suhteessa siihen, mitä populaarikulttuuri ja musiikki edustaa tänä päivänä. Marginaalisesta alakulttuurista puhuttaessa on tämän vuoksi mielestäni syytä pohtia myös edellä esitettyjä pohdintoja valtasuhteista. Erityisesti se, ketkä metallia arvioivat ja arvottavat, on tässä yhteydessä mielenkiintoinen näkökulma.

3.2 Osallisuus ja osallistaminen yhteiskunnallisessa keskustelussa

Opinnäytetyössäni käsitellään sellaisia termejä kuin osallisuus, osallistaminen ja osallistuminen. Arkipuheen lisäksi edellä mainitut termit ovat paljon esillä yhteiskunnallisissa keskusteluissa, kun puhutaan esimerkiksi kunnallisista toimijoista vaikkapa kulttuurilaitosten puitteissa. Avaan termistöä pitäen silmällä erityisesti museoalaa, sillä osallisuuden käsitteeseen voidaan viitata myös muista yhteiskunnallisista toimijoista puhuttaessa, jolloin voivat korostua toiset osa-alueet kuin ne, jotka tässä kontekstissa ovat huomion arvoisia. Pyrin tästä huolimatta soveltamaan viimeaikaista keskustelua omaan aiheeseeni.

Osallisuuden käsitteellä voidaan viitata kuulumista yhteiskuntaan tai yhteisöön, mutta osallisuudesta puhuttaessa sillä tarkoitetaan toisaalta poliittisten yhteisöjen toimintatapoja. Kulttuuripoliittisessa keskustelussa tarkastellaan esimerkiksi sitä, keille toiminta tai kuuluminen on suunnattu, ja toisaalta ketkä on suljettu pois. Usein asiaa tarkastellaan esimerkiksi aktiivisen kansalaisuuden kautta, jossa kansalaiset pyritään saamaan mukaan keskusteluun demokraattisista prosesseista. Asiaa voidaan yhtä lailla tarkastella kulttuurin kuluttamisen kautta. (Lindholm, 2015, 16.).

Toisinaan julkishallinnolliset yritykset osallisuuden edistämiseksi määrittyvät enemmän osallistamiseksi, jossa toimenpide on julkisen vallan aloite, tai mahdollisesti tukitoimi tietynlaiselle osallistumisen muodolle. Tällaiset toimenpiteet liittyvät usein institutionaalisiin osallistumisjärjestelmiin enemmän kuin oma-aloitteiseen toimintaan. Oma-aloitteisuuden osallisuusprosessissa nähdään mieluummin lähtevän liikkeelle kansalaisista itsestään ja omaehtoisesti. Osallisuuden käsitettä tutkittaessa huomioitavaa on se, millainen osallistuminen nähdään juuri osallisuutta rakentavana. (Nivala & Ryyänen 2013, 15). Tämänkaltainen tulkinta voi vaikuttaa kuormittavalta esimerkiksi museotyöntekijän silmin, vaikka valtaa ja vastuuta pyritään tasapainottamaan nykyaikaisessa toiminnassa. Museota voisikin mielestäni luonnehtia mahdollistajaksi, joka omalta osaltaan pyrkii vastaamaan yhteen yhteiskunnalliseen osallisuusprosessin osaan.

Nivalan ja Ryyänen kirjoituksessa pohditaankin, onko kriittisesti tarkasteltuna julkisten tahojen osallisuus- ja osallistumispuheet vain yhdenlainen kontrollin väline, sen sijaan että toimissa huomioitaisiin aidosti vallitsevien asiantilojen kyseenalaistamisen tai muutoksen mahdollisuudet (Nivala & Ryyänen 2013, 16). Täytyy ottaa huomioon, että kyseinen teksti käyttää esimerkkinään nuoria ja heidän parissaan tehtäviä nuorisotyön toimia, mutta aihetta voi pohtia, tai ainakin huomioida, myös museotyön näkökulmasta. Kirjoittajat huomioivat sen, että toimintaa voi tarkastella sen kautta, onko se ylhäältä mallinnettua vai onko kysymyksessä jokin sellainen toiminnan muoto, joka on tärkeää rakentaa yhdessä sellaisten ihmisten kanssa, joita kyseinen asia kiinnostaa. Näissä toimissa onkin huomioitava ihmisten oma näkemys ja kokemus osallisuudesta, kuin myös siitä, onko osallistuminen mielekästä. (Nivala & Ryyänen 2013, 17).

Osallisuuden käsite on osoittautunut hankalaksi, ja sitä tarkasteltaessa esimerkkien voimin huomio kiinnittyy usein johonkin tiettyyn ryhmään, jolloin laajemmat yleistyksen saatavat hankaloittaa termin käyttöä. (Nivala & Ryyänen 2013, 18). Puhuttaessa museotoiminnasta poliittinen passivoituminen ja yhteiskunnallinen syrjäytyminen voivat vaikuttaa kaukaisilta teemoilta. Esittäisin, että asiaa voidaan pohtia sen kautta, kuinka tässä tapauksessa museonäyttelyn luomiseen osallistuminen voi mahdollisesti vaikuttaa suuremmissa mittakaavassa osallisuuden tunteeseen vahvistavasti. Osallisuuden vahvistamisen täytyy tapahtua myös muilla elämän ja toiminnan osa-alueilla tämän lisäksi.

Sosiaalipedagogiikan silmin osallistuminen on sekä tavoite että toiminnan muoto. Yhteiseen toimintaan osallistuminen vahvistaa yhteisöllisiä suhteita ja kuulumisen tunnetta. Tämä luo

kehää, jossa osallistuminen syventää kuulumisen tunnetta ja päinvastoin. Sosiaalipedagogiikan taustalla vaikuttaa osallistava pedagogiikka, jonka toimintamuodot ovat toiminnallisia ja osallistavia. Tavoitteena on tarjota mielekkäitä osallistumismahdollisuuksia ja samalla kehittää osallistujien valmiuksia ja halua osallistua. Osallistuminen sosiaaliseen toimintaan tukee persoonallista kasvua tarjoten monipuolisia valmiuksia ja kokemuksia, mikä kehittää itsetuntoa, vastuuntuntoa ja aktiivista kansalaisuutta. (Nivala & Ryyänen 2013, 32–33).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitokset julkaisema Osallisuuden edistäjän opas muistuttaa osaltaan, ettei osallisuuden edistäminen tarkoita pelkästään osallistamista tai osallistumiskanavia, vaikka ne kuuluvat muiden laajojen toimien yhteydessä osallisuuden edistämisen toimenpiteisiin. Yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvoinnin lisäämisessä tunne osallisuudesta voi rakentua osallistamiselle, vaikka se ei aina yksin riitä. (THL 2023, 14). Opas määrittelee osallisuuden seuraavasti: ”Osallisuus on kuulumista ja kuulluksi tulemista. Osallinen ihminen kokee olevansa merkityksellinen osa kokonaisuutta. Hän tulee kuulluksi itsensä ja vaikuttaa elämänsä kulkuun ja yhteisiin asioihin” (THL 2023, 17).

Osallisuuden edistäjän oppaassa esitetään apukysymyksiä siitä, edistääkö toiminta osallisuutta. Nämä yksittäiset osiot ovat nimetty ”osallisuuden palasiksi”. Museotyön sekä opinnäytetyöni casen kannalta erityisen kiinnostava osio on osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa. Alaosionaan yhdessä suunnittelu ja yhteiskehittäminen listataan seitsemän kohtaa, jotka ovat:

1. Onko osallistujien tarpeita selvitettäessä kuultu osallistujia itseään? Miten?
2. Käytetäänkö palvelussa tai toiminnassa jotakin yhteiskehittämisen menetelmää? Esimerkiksi kokemusasiantuntijuus, kehittäjäasiakkuus, fokusryhmä, asiakaskaarti tai jokin aivan uusi menetelmä.
3. Millaista yhteiskehittämistä tai yhteistuotantoa teette? Esimerkiksi kokemusasiantuntijan vastaanotto tai kyläjuhlien järjestäminen yhdessä muiden toimijoiden kanssa.
4. Muotoillaanko palvelua yhdessä asiakkaiden kanssa palvelumuotoilun tai muun tuotekehityksen työkalun avulla? Mitä teette käytännössä?
5. Millä tavalla yhteis- tai tuotekehittämiseen osallistuva voi seurata työnsä vaikuttavuutta?

6. Kerätäänkö yhteiskehittämisen myötä kertynyttä kokemustietoa talteen ja hyödynnetäänkö sitä paikallisesti tai valtakunnallisesti? Onko tähän luotu pysyvä rakenne?
7. Pyritäänkö yhteiskehittäminen vakiinnuttamaan pysyväksi käytännöksi julkisen sektorin toimialoilla? Miten? (THL 2023, 65–66).

Siitä huolimatta, että osallistaminen ei ole sama asia kuin osallisuus, se voi olla kuitenkin osa siihen tähtäävää toimintaa. Osallistamisprosessit voivat itsessään olla varsin erilaisia. Onnistuneimpana pidetään sellaisia tapauksia, joissa ihmiset voivat olla mukana ideoinnista ja suunnittelusta itse tulosten arviointiin. (THL 2023, 96). Museotalle, puhumattakaan yhdestä museosta, voi olla haastavaa kaavailla koko osallisuusprosessin vaativaa kokonaisuutta, mutta osallistamalla ja yhteiskehittämällä yleisön kanssa näyttelyä museo voi hyvinkin toteuttaa yhtä osallisuuden palasista. Aktiivinen kansalaisuus vaatii kasvuolosuhteita, jotka vahvistavat itseluottamusta, rohkeutta, luovuutta, sekä varmuutta siitä, että ihminen voi vaikuttaa ympäristöönsä ja yhteisöön, jonka parissa elää (Jaakola 2012, 4).

Kulttuuritoimintaan osallistuminen voi pitää sisällään kuluttamisen ja käytön lisäksi myös osallistumisen päätöksentekoon ja suunnitteluun. Tässä tapauksessa ihminen ei ole vain passiivinen osallistuja, vaan vaikuttaa sisältöihin aktiivisena toimijana. (Kumpulainen & Husu 2020, 29).

3.3 Dynaaminen museo

Kuten aikaisemmin mainitsin, Pohjois-Pohjanmaan museon hanke ParasRakas museo pyrkii suunnittelemaan uutta museokonseptia kansalaisten osallistumisen voimin. Kaupunkilaiset on kutsuttu suunnittelemaan tulevaa museota ja sen toimintaa erilaisten työpajojen ja tulevaisuusverstaaiden muodossa. Idea pohjautuu dynaamisen museon malliin, jota avaan tässä luvussa. (Oulun kaupunki 2023c).

Dynaamisen museon toimintamalli perustuu yhteiskunnallisesti vaikuttavamman ja tulevaisuutta rakentavaan ajatukseen. Historia, kuten kulttuuriperintö, on edelleen läsnä tulevaisuuden toiminnassa, mutta katse on yhtä lailla tämän päivän elävissä perinteissä sekä mahdollisissa tulevaisuuksissa. Dynaaminen museo ei toimi vain tutkijoiden ja

museotyöntekijöiden voimin, vaan sen on tehtävä yhteistyötä kansalaisten kanssa saavuttaakseen halutut tulokset. (Paaskoski, Siivonen, Vähäkari, Latvala-Harvilahti, Pelli, Granlund & Hujala 2022, 14).

Konsepti vastaa näin ollen laajempaan haasteeseen, jossa museoiden yhteiskunnallinen vaikuttavuus on tärkeässä osassa niitä kehitettäessä. Museoiden vaikutusalueita ovat yksilöiden ja yhteisöjen käsityksen menneestä sekä pohdinnat siitä, mitä tulevaisuus tuo tullessaan. (Paaskoski ym. 2022, 14). Toimintaperiaate yhdistyy vahvasti niihin nykymuseoista käytyihin keskusteluihin, joita esittelin aikaisemmin. Dynaamisen museon ideassa yhdistyvät siis yhteiskunnalliset, globaalit ja paikalliset elementit yhteisöjen kanssa tehtävään museotyöhön. Dynaaminen museo yhdistää menneen, nykyhetken ja tulevaisuuden. Sen täytyy seurata ympäristöään, ymmärtää menneisyyttä syvällisesti ja valmistautua tuleviin haasteisiin. Museon on oltava historiallisesti osaava, kyetä tallentamaan tietoa monipuolisesti ja samalla kehittää taitojaan ennakoivaan ajatteluun ja kestävän toiminnan edistämiseen. (Paaskoski ym. 2022, 15).

Dynaaminen museo ei vain tallenna ja esittele menneisyyttä ja nykyhetkeä, vaan se aktiivisesti mahdollistaa monipuoliselle yleisölle osallistumisen ja vaikuttamisen kestävien tulevaisuuksien rakentamiseen. Näin se dokumentoi myös tulevaisuuden nykyhetkiä, joita se on omalla toiminnallaan vaikuttanut muovaamaan menneisyydessä. (Paaskoski ym. 2022, 15). Toiminnan pohjalla näkyy selvästi se, että osallistamisen prosessien kautta museo pyrkii rakentamaan osallisuuden tunnetta, joka on tulevaisuuteen vaikuttamisen mahdollisuus osallistujille.

Dynaamisen museon konsepti kehittää siis juuri niitä tekijöitä, jotka ovat museotyölle jo ennestään tuttuja, mutta jalostaa ja kehittää niitä uusien tavoitteiden mukaisesti. Menneisyyttä ei sivuuteta uuden museokonseptin puitteissa, vaan se sisältyy siihen katseeseen, joka luodaan tulevaisuuteen. Museokokoelmat ovat kuitenkin todistusvoimaisia perustuessaan aitoihin objekteihin ja ne tarjoavat luotettavaa tietoa eri aikakausilta, ihmisistä, tapahtumista ja kokemuksista. (Paaskoski ym. 2022, 15).

Museot yhdistävät ihmisten tarinat historiaan ja kulttuuriin rakentaen identiteettejä yksilöille ja yhteisöille. Näin ne lisäävät ymmärrystä erilaisista ihmisistä ja yhteisöistä eri aikoina. Empatia mahdollistaa monipuolisen sivistyksen, joka tukee oikeudenmukaisuutta, kestävyyttä ja yhteiskunnallista keskustelua. Museot ovat kohtaamispaikkoja, jotka mahdollistavat erilaisten

ihmisten osallisuuden tunnetta ja yhteistoimintaa edistäen laajaa vaikuttavuutta ja eri tahojen vuorovaikutusta. (Paaskoski, ym. 2022, 15).

Museokokoelmat ovat edelleen dynaamiselle museolle tärkeitä. Vaikka kävijät ja yhteisöt ovat keskiössä, kokoelmien kerääminen ja käyttö ovat merkittävässä osassa museon toimintaa. Museon vaikuttavuus perustuu aktiiviseen kokoelmien käyttöön ja uusien sekä ennakkoluulottomien tapojen löytämiseen niiden esittelyssä ja tutkimuksessa. Elävä perinne on myös olennainen osa museon toimintaa, kun se keskittyy ihmisiin ja yhteisöihin, jotka vaalivat aineetonta kulttuuriperintöä omaksuen sen osaksi identiteettiään. (Paaskoski ym. 2022, 16–17).

Kulttuurihistorialliset kokoelmat, aineistot ja niiden analysointi on siis edelleen museotyön toiminnassa mukana, mutta uutena dynaamisen museon toimintatapana mukaan tulee myös tulevaisuusperintötyöskentely, johon liittyvät tulevaisuusperintöverstaat on aloitettu myös ParasRakas museo -hankkeen parissa. (Oulun kaupunki 2023c). Tulevaisuus nähdään mahdollisuuksien ja muutosten kokoelmana, johon voi vaikuttaa nykyhetken toimilla. Tulevaisuuden tutkimuksessa tarkastellaan erilaisia mahdollisia skenaarioita, jotta voimme valmistautua ja työskennellä haluttujen tulevaisuuksien eteen. Tämä ajattelu on olennaista kulttuurin ja yhteiskunnan muutoksissa. Dynaaminen museo ja tulevaisuusperintö tukevat yksilöiden ja yhteisöjen aktiivista osallistumista tulevaisuuden rakentamiseen ja kulttuurisen ymmärryksen muuttamiseen. Tämä tarjoaa tukea nykyhetken toimille ja tulevaisuuden muokkaamiselle. (Paaskoski ym. 2022, 22).

Tieto menneestä ja avoin ajattelu ovat tärkeitä tulevaisuuden luomisessa. Museot ovat tässä avainasemassa, sillä ne eivät ainoastaan tunne menneisyyttä vaan voivat myös hyödyntää tätä tietoa yhdessä yhteisöjen kanssa luodakseen ja hahmottaakseen tulevaisuuksia. Museot ovat asiantuntijoita menneiden tapahtumien tulkinnassa ja voivat soveltaa tätä osaamistaan myös tulevaisuuden visioiden rakentamiseen. (Paaskoski ym. 2022, 23).

Tulevaisuusperintöverstaat ovat museoiden tärkeä tapa työskennellä tulevaisuuden perinnön parissa. Nämä työskentelymuodot perustuvat Robert Jungkin ja Norbert Müllerin 1950-luvulta lähtien kehittämään tulevaisuusverstaan ideaan, jossa osallistujat kuvittelevat vaihtoehtoisia tulevaisuuksia nykytilanteen haasteiden rinnalle. Tavoitteena on voimaannuttaa ihmisiä rakentamaan tulevaisuuttaan hyödyntäen turvallista yhteistoimintaa ja rentoa ilmapiiriä. Tulevaisuuslukutaito kannustaa avoimuuteen erilaisten tulevaisuuden mahdollisuuksien kohtaamisessa. Osallistujat luovat yhdessä uutta ymmärrystä ja taitoja kestävämmän

tulevaisuuden rakentamiseksi. Keskeistä on vapaaehtoinen osallistuminen ja jokaisen ajatusten merkitys tulevaisuuden muotoutumisessa. (Paaskoski ym. 2022, 23–24).

Kuten mainitsin, dynaamisen museon idea on otettu Pohjois-Pohjanmaalla toiminnan keskiöön museotoiminnassa. Tulevaisuusperintöverstaat ovat käynnistyneet kesän 2023 lopussa. Tähän mennessä niissä on pohdittu paljolti museon tulevaisuutta, ja sitä millainen on Pohjois-Pohjanmaan museon tila ja näkymät tulevaisuudessa. Tulevaisuusperintöverstasta ja sen tuottamia toimintatapoja voidaan käyttää myös oululaista metallikulttuuria esittelevää näyttelyä rakentaessa, joten menetelmään perehtyminen on kyseisen näyttelytoiminnan kannalta oleellista.

Turussa tulevaisuusverstaan ideaa on käytetty aikaisemmin esimerkiksi uutta Historian museota suunniteltaessa yleisön kanssa. Siinä olennaista oli osallistujien yhteinen keskustelu ja näkemysten rakentaminen valitusta aiheesta. Osallistujien tasa-arvo ja avoimuus olivat keskeisiä keskusteluissa. Monipuolisen osallistujajoukon avulla pyrittiin saamaan laajaa ymmärrystä käsiteltävästä asiasta eri näkökulmista. Verstaan ryhmä oli riittävän suuri erilaisten ajatusten käsittelyyn, mutta tarpeeksi pieni tasavertaiseen osallistumiseen. Verstaassa käsiteltiin asioita joko koko ryhmän kesken tai pienemmissä ryhmissä. Laajemman verstaan pienryhmät mahdollistivat kaikkien osallistumisen keskusteluihin ja tulevaisuuden rakentamiseen. Osallistujien tehtävänä oli tuoda esiin ajatuksia ja ideoita tulevaisuuden rakentamiseksi sekä sitoutua yhteisiin tavoitteisiin ja niiden toteuttamiseen. Verstaan osallistujien monipuolinen kokoonpano oli tärkeä osallisuuden ja tavoitteellisen tulevaisuuden rakentamisen kannalta. Verstastyön keskustelut dokumentoitiin yhteisille papereille ja nauhoitettiin tarvittaessa aineistoksi. Näin kaikki voivat seurata keskustelujen kulkua ja osallistujat saavat oman fooruminsa osaraportin. Osallistujille annettiin mahdollisuus kommentoida tuloksia osaraportin jälkeen. (Hario ym. 2019, 13).

3.4 Yhteiskehittäminen ja -suunnittelu

Yhteiskehittäminen on työtapana, jossa palvelujen käyttäjät osallistuvat niiden suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Asiakasraadit tai erilaiset asiakas- ja kokemusasiantuntijatoiminnot ovat keinoja, joilla tämän kaltainen toiminta voidaan toteuttaa käytännössä. Pohjois-Pohjanmaan museon suunnitelmaan kuuluu toimia tulevaisuudessa entistä enemmän

kaupunkilaisten kanssa yhdessä. Aikaisemmin esitelyjen muutospuheiden myötä museotyössä on mukana myös dynaamisen museon toimintaperiaatteet. Mainitut asiat konkretisoituvat museotoiminnassa toiminnan ja näyttelyiden yhteiskehittämisellä yhdessä yhteisöjen ja yksilöiden kanssa. Yhteissuunnittelu ja yhteiskehittäminen (co-design, co-creation, participatory design) ovat ohjattua yhteistä suunnittelua ja tekemistä (Koskinen 2018). Huomioitavaa on se, että kehittämisellä ja suunnittelulla voidaan tarkoittaa eri asioita. Luonnossa kappaleessa katsauksen siihen, mitä niillä voidaan tarkoittaa ja kuinka ne soveltuvat dynaamisen museon konseptiin.

Tietynlainen yhteisöllinen suunnitteluprosessi auttaa kehittämään ratkaisuja ongelmiin ja luomaan innovaatioita, jotka parantavat ihmisten elämää. Viime vuosina tämä lähestymistapa on laajentunut koskemaan palveluja ja erityisesti sosiaalipalveluita. Näin pyritään parantamaan palveluiden sosiaalista vaikuttavuutta. Sosiaalipalveluita voidaan siis suunnitella tarkoituksellisesti, mikä luo kehyksen ajatteluprosessien ympärille. (Burkett 2012, 3). Yhteiskehittäminen ei ole pelkkää käyttäjien näkemysten selvittämistä, vaan se kattaa myös ideoiden luomisen, testaamisen ja päätöksenteon siitä, miten ne vaikuttavat eri projekteihin. (Burkett 2012, 7).

Yhteissuunnittelu on menetelmä, joka pyrkii aktiivisesti osallistamaan laajan joukon tulevia käyttäjiä ja sidosryhmiä suunnitteluprosessiin ja mahdollisesti myös toteutukseen. Nämä tahot ovat aktiivisesti mukana esimerkiksi ongelmanratkaisussa, paikan kehittämisessä tai prosessien suunnittelussa. Yhteissuunnittelussa pyritään tarkoituksellisesti keräämään yhteiset kokemukset ja osallistamalla luodaan ratkaisuja, innovaatioita ja parannuksia, jotka vastaavat kyseessä olevaan tilanteeseen kokonaisvaltaisesti. (Alitalo 2021, 45–46). Yhteissuunnittelu voi toimia eri tasoilla – pelkkänä työkaluna, metodina tai ajattelutapana suunnitteluprosessissa. Se voi olla pelkkä työkalu, kun sitä käytetään yhtenä vaihtoehtona muiden joukossa. Metodina se kattaa erilaisten työkalujen ja teknikoiden kokonaisuuden, kun taas ajattelutapana sillä on potentiaalia vaikuttaa ihmisten elämään ja suunnitteluprosessiin. Yhteissuunnittelun suurin hyöty saadaan, kun se otetaan käyttöön suunnittelun alkuvaiheessa, vaikka sitä voi hyödyntää eri vaiheissa suunnitteluprosessia. (Alitalo 2021, 51).

Miksi ihmiset ja yhteisöt on perusteltua ottaa mukaan tuotteen, palvelun, tai opinnäytetyön tapauksessa näyttelyn kehittämiseen? Yhteiskehittämisen avulla varmistetaan, että tuotetut palvelut todella tuottavat arvoa asiakkaille ja että niiden tuottaminen on resurssien kannalta järkevää. Alun perin asiakkaita otettiin mukaan kehitysprosessiin vain alkuvaiheessa, mutta

nykyään sekä asiakkaiden että muiden sidosryhmien osallistuminen eri kehitysvaiheissa on yleistymässä. Tavoitteena ei ole, että asiakas sanelee palvelun muodon, vaan ymmärrys siitä, millaista hyötyä palvelun tulee tarjota. Vain asiakkaalle arvoa tuottava palvelu on merkityksellinen ja järkevä resurssien näkökulmasta. Laaja palvelutarjonta ei hyödytä, jos se ei ratkaise asiakkaan ongelmia; tällöin resurssit saattavat käyttäytyä tehottomasti ja raha valuu hukkaan. (Nieminen, Kirjavainen, Lang & Jäppinen 2021, 5).

Julkisten palveluiden yhteiskehittäminen on haasteellista, sillä asiakkaat voivat esimerkiksi olla vaikeissa elämäntilanteissa. On kuitenkin virheellistä sulkea vaikeasti tavoitettavat ryhmät ulkopuolelle olettaen, etteivät he voisi osallistua. Usein halu osallistua syntyy, kun kokee asian tärkeäksi ja mahdollisuuden vaikuttaa todelliseksi. Joillain haavoittuvassa asemassa olevilla ryhmillä, kuten syrjässä olevilla nuorilla, voi olla vaikeuksia osallistua tilanteisiin, joissa on aikuisia tai viranhaltijoita. Vaikka joskus erilliset tapaamiset voivat olla tarpeellisia, ei ole oikein olettaa, että se olisi aina välttämätöntä. Kaikki voivat osallistua myös samaan keskusteluun, jossa rohkaistaan ilmaisemaan omia näkemyksiä. (Nieminen ym. 2021, 5).

Yhteiskehittämisen alussa on tärkeää harkita tavoitteita. Jos ideoidaan ilman valmistautumista toteutukseen, pettymys voi olla todennäköinen lopputulos. Parhaimmillaan yhteiskehittäminen johtaa parempiin tuotteisiin ja palveluihin sekä lisää ihmisten kokonaisvaltaista osallisuuden tunnetta ja yhteistyötä. Yhteiskehittämisen alussa on siksi tärkeää harkita, keitä tulisi ottaa mukaan. Sidoryhmäkartan laatiminen voi auttaa hahmottamaan tarvittavia osapuolia. (Nieminen ym. 2021, 5).

Eri tahojen osallistaminen on tärkeää ja siihen kannattaa panostaa aikaa. On hyödyllistä kytkeä yhteiskehittäminen esimerkiksi kunnan strategiaan ja valita keskeisiä haasteita, joihin sitoutuminen perustuu. Sitoutuminen ei tällöin nojaa vain henkilökohtaiseen innostukseen, vaan osoittaa kyseessä olevan organisaation tahtotilaa ratkaisun löytämiseksi. (Nieminen ym. 2021, 6). Tämä on huomionarvoista, koska Pohjois-Pohjanmaan toteuttaa uudessa museohankkeessaan niin museoinstituution sisältä tulevia muutospaineita, kaupungin kulttuuripääkaupunkivuoden tavoitteita kuin yhteiskunnallista tehtävää julkisena organisaationa.

Yhteiskehittämistä voidaan lähestyä esimerkiksi prosessina, jonka neljä keskeistä vaihetta: tutki, tarkenna, kehitä, ja toteuta. Tutki-vaiheessa haastetta tarkastellaan monesta näkökulmasta: muutospainet, yhteiskunnallinen ulottuvuus, nykyiset vastatoimet,

asiakasrajapinnan ja ihmisten arki sekä asianosaisten kokemukset. Yksin viranhaltijat eivät pysty vastaamaan, joten tutkimuksen avulla kootaan tietoa ja asiakkaan osallistuminen rikastaa prosessia. (Nieminen ym. 2021, 7).

Yhteiskehitystyöpajat luovat yhteistä näkemystä keskeisistä haasteista ja tarjoavat tilaisuuden ideoida ratkaisuja sekä tarkentaa kehitettävää haastetta. Erilaiset tehtävät auttavat tunnistamaan haasteet ja mahdollisuudet. Työpajoissa voidaan myös asettaa yhteinen kehitystavoite ja selkiyttää yhteistä ymmärrystä mahdollisuuksista ja rajoituksista. (Nieminen ym. 2021, 12).

Yhteiskehittäminen etenee vaiheittain kohti toteutusvaihetta, jossa palvelua tai tuotetta parannetaan jatkuvasti saadun palautteen pohjalta. Parhaimmillaan se ulottuu konseptien luomisesta itse tuotteen toteutukseen ja kehittämiseen. Sidosryhmien on tärkeää pysyä ajan tasalla kehityksestä ylläpitääkseen luottamuksellista yhteistyötä. (Nieminen ym. 2021, 14).

Yhteiskehittäminen avaa uusia näkökulmia kehitettävästä kohteesta kokonaisuudessaan. On tärkeää suunnitella työvaiheet ennen käytännön toteutusta. Parhaimmillaan se synnyttää uusia palveluja, jotka toteutetaan ihmisten toimesta. Yhteiskehittämisen tulokset edellyttävät yleensä sektorirajojen ylittämistä ja laajaa yhteistyötä. Tulosten levittäminen vaatii kyseessä olevan organisaation laajaa sitoutumista. Yhteiskehittäminen on oppimisen prosessi, jossa omia näkemyksiä muokataan ja erilaisia lähtökohtia kuunnellaan. (Nieminen ym. 2021, 17).

4 KEHITTÄMISTYÖN MENETELMÄT

Valitsin kehittämistyön menetelmiksi benchmarking-haastattelut sekä aivoriihen, jonka toteutin ideointityöpajana. Koin että benchmarking-haastattelut sopivat opinnäytetyöni aineiston keräämiseen, koska tavoitteenani oli saada muilta alalla toimivilta asiantuntijoilta näkemyksiä ja kokemuksia aiheeseen. Eri museoalan ammattilaisia haastatteleamalla pystyin tarkastelemaan ratkaisuja, näkemyksiä sekä toimia, jotka he ovat kokeneet toimiviksi ja arvokkaiksi.

Huomioitavaa on, että sellaista museota, joka tekisi yhteiskehittämistä, tai toteuttaa dynaamisen museon mallia paremmin kuin joku muu, on haastavaa löytää. Museoalalla lähtökohta on hiukan erilainen kuin esimerkiksi yritysmaailmassa – kyse on pikemminkin yhteisestä, yhteiskunnallisesta kehityksestä, jossa osapuolet pyrkivät hyödyntämään toinen toisiaan. Esimerkiksi pelkät kävijämäärät eivät välttämättä kerro museon paremmasta onnistumisesta suhteessa toiseen museoon. Tarkasteluni kohteet liittyvät opinnäytetyöni tarkoitukseen tutkia näyttelyitä, jotka luodaan yleisön kanssa yhteistyössä, ja näyttelyn arvo määrittyy pikemminkin sitä kautta.

Aivoriihi-työpajassa otin tehtäväkseni ideoida ja kehittää oululaisen metallin kulttuurihistoriaa esittelevää näyttelyä niitä tietoja vasten, joita olin tarkastellut niin tietoperustassani sekä benchmark-haastatteluista saamistani tiedoista muiden museoiden toiminnasta. Kuten mainittua, työpajan aivoriiheen olin kutsunut henkilöitä, jotka ovat kiinnostuneita aihepiiristä, eli oululaisesta metallikulttuurista, sen menneisyydestä ja tulevaisuudesta.

4.1 Benchmarking-haastattelut

Benchmarking, toisinaan suomennettu myös termillä vertaisarviointi, on menetelmä, joka tarkastelee muiden organisaatioiden toimintaa ja menestystekijöitä valituilla osa-alueilla. Vertaisarviointi voi kohdistua eri toimialojen organisaatioihin, oman organisaation eri osastoihin tai kilpailijoihin, jotka menestyvät kehittämiskohteeksi valituilla osa-alueilla paremmin. Menetelmän onnistumiselle on tärkeää, että kehityskohteet ovat vertailussa tunnistettavissa ja rajattavissa. On tärkeää erottaa, mitkä vertaisarvioiduista malleista ja käytännöistä tuovat uutta, mitkä voidaan suoraan soveltaa organisaation toimintaan, ja mitkä vaativat luovaa soveltamista ennen käyttöä omassa organisaatiossa. Huomioitavaa on se, että

kaikki vertailtavat toimintatavat eivät välttämättä sovellu omalle organisaatiolle. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2015, 186).

Haastattelin kolmea museotyöntekijää, joista kukin on työnsä puolesta joutunut pohtimaan kysymyksiä yleisön mukaan ottamisesta näyttelyn kehittämisessä sekä viimeaikaista keskustelua museon yhteiskunnallisesta asemasta ja sosiaalisista ulottuvuuksista. Neljäs haastateltavani oli oululaisen mainostoimiston strategisti, joka oli ideoinut Pohjois-Pohjanmaan museon työntekijöiden kanssa tulevaa museota, sen profiilia ja mahdollisia tulevia näyttelyitä. Haastattelut olivat teemahaastatteluja. Näin toteutettuna haastattelut ja esitetyt kysymykset eivät noudata tiukkaa rakennetta, vaan ne ovat osittain jäsenneltyjä ja joustavia. Kysymyksiä ei tarvitse esittää tietyn kaavan mukaan, vaan tilanne etenee luontevasti haastateltavan tahdissa. (Vilka 2021). Tämä haastattelun muoto sopi tähän tarkoitukseen, koska aiheet limittyvät keskenään ja haastateltava saattoi alkaa puhua aiheesta jo ennen kuin olimme suunnitelmani mukaisesti ehtineet tiettyyn kohtaan. Puolistrukturoidussa haastattelussa voi tämän lisäksi esittää joustavasti lisäkysymyksiä ja sovittaa kysymyksiä tilanteeseen. Se on hyödyllinen erityisesti tutkittaessa, miten tietyt ilmiöt ja asiat näyttäytyvät tärkeinä tai oleellisina haastateltaville itselleen. (Ojasalo ym. 2015, 109).

Valitsin haastateltavat tutkimalla kotimaisten museoiden kotisivuja, museoita ja niiden toimintaa käsitteleviä blogitekstejä sekä esimerkiksi seminaarikoosteita. Minulle myös vinkattiin toimijoita, jotka saattaisivat osua kohderyhmään. Lähestyin haastateltavia aluksi sähköpostitse, jossa kerroin opinnäytetyön taustoista ja tiedustelin samalla halua ryhtyä informantiksi. He, jotka suostuivat haastatteluun, saivat tämän jälkeen tarkemman saatekirjeen työn taustoista, tarkoituksesta ja käsiteltävistä aiheista. Kysyin samassa yhteydessä luvan tallentaa haastattelun sekä käyttää heidän nimiään opinnäytetyössäni, koska katsoin tärkeäksi, että asiantuntijahaastatteluissa tekijät tulevat esiin. Toimin samoin markkinointitoimiston strategin yhteydessä, koska hänellä on ollut vahvaa taustaa Pohjois-Pohjanmaan museon uudistustyössä. Hyvä käytäntö edellyttää, että tutkittavalla on tarpeeksi taustatietoa tutkimuksen aihepiiristä ja siitä, mihin hänen tietämystään käytetään. Tutkittavalla tulee olla mahdollisuus perehtyä näihin tietoihin, jonka jälkeen hän voi vielä harkita osallistumisestaan. (Vilka 2021).

Valitsin haastateltavikseni erityisasiantuntija (kehittäminen ja kansainvälisyys) Johanna Vähäpesolan Espoon kaupungin museosta, yhteisömanageri Riina Linnan Tekniikan museosta, Kokkolan kaupungin museon johtaja Joanna Kurthin sekä 3. Polvi markkinointitoimiston

strategin Juhani Parhialan. Haastattelut toteutettiin Teamsin välityksellä, paitsi Juhani Parhialaa haastattelin kasvotusten paikan päällä Oulussa. Jokaisella asiantuntijalla oli hyvää taustaa käsittelemieni aiheita silmällä pitäen, mutta kukin oli kuitenkin työskennellyt niiden parissa hiukan eri näkökulmista. Koin tämän laajentavan tarkastelemieni aiheiden perspektiiviä.

4.2 Aivoriihi – ideointityöpaja

Aivoriihi on tapahtuma, jossa pyritään tuottamaan suuri määrä luovia ideoita turvallisessa ympäristössä, jossa kaikki ryhmän jäsenet osallistuvat. Tämä perustuu ajatukseen, että suuri määrä ideoita lisää todennäköisyyttä löytää hyviä ja toteuttamiskelpoisia ideoita. Aivoriihessä on vetäjä ja 5–12 hengen ryhmä, joka keskittyy ideoimaan. Aluksi aihe esitellään osallistujille samalla, kun käydään läpi aivoriihen perusohjeet. Tämän jälkeen määritellään ja rajataan ratkaistava ongelma. Ideointivaiheessa ryhmän jäsenet tuottavat omia ideoitaan, jotka kirjataan ylös ilman niiden arviointia. Kaikki osallistuvat ja ehdottavat ideoita järjestyksessä. Ideoiden arviointi jätetään myöhempään vaiheeseen – tässä vaiheessa kaikki ideat ovat arvokkaita. Tarralappujen käyttö helpottaa ideoiden järjestelyä ja ryhmittelyä. Arviointivaiheessa kannustetaan vapaaseen ideointiin ja muiden ideoiden paranteluun ilman arvostelua. Tavoitteena on tuoda esille monipuolisia ideoita, jopa erikoisia ja lennokkaita, jotka auttavat rikkomaan totuttuja ajatusmalleja. Rentous ja huumori edistävät ilmapiiriä. Valintavaiheessa käydään läpi kerätyt ideat ja niitä arvioidaan kriittisesti. Ideat voidaan niputtaa yhteen ja esimerkiksi äänestää parhaimmat. Arviointi voidaan tehdä äänestämällä tai merkitsemällä parhaat ideat. Lopuksi valitaan parhaat ideat arvioiden perusteella. (Innokylä.fi).

Aivoriihen opit voivat hiukan vaihdella riippuen kirjoittajasta tai kontekstista, jossa siitä puhutaan. Toisinaan mukana on myös lämmittelyvaihe. Tarkoituksena lämmittelyvaiheessa on, että vetäjä auttaa osallistujia pääsemään eroon tarpeettomista ennakkoluuloista. (Ojasalo ym. 2015, 160). Tulkitsen tämän niin, että aivoriihen vetäjä tarkkailee tilannetta ja voi suorittaa lämmittelyvaiheen, mikäli katsoo sen edistävän parempaa lopputulemaa.

Kuten mainitsin aikaisemmin, ryhmäni koostui metallikulttuurista kiinnostuneista oululaisista. Joukossa oli niin intohimoisia musiikin keräilijöitä, aihepiirin parissa vuosikymmeniä toimineita kuin myös oululaisissa bändeissä soittavia henkilöitä. Lähdin liikkeelle siitä ajatuksesta, että ryhmään voi liittyä kuka tahansa aihepiiristä kiinnostunut ihminen, olipa

kyseessä sitten metallimusiikki tai museotoiminnan kehittämiseen liittyvät ajatukset. Ulkoistin ryhmän keräämisen kahdelle vapaaehtoiselle henkilölle, joille lähetin alkutiedot siitä, mitä aivoriihi koskee ja mihin sen tuottamaa tietoa tullaan käyttämään. Ohjeistin tämän lisäksi aivoriiehen toimintaperiaatteista sekä siitä, että kaikki kiinnostuneet ovat sopivaa kohderyhmää. Vapaaehtoiset henkilöt laittoivat sanan kiertämään tuttavapiirissä, ja kun yhdeksän vapaaehtoista oli kasassa, sovimme aivoriihelle paikan ja kaikille sopivan ajankohdan.

Monissa aivoriihitä menetelmänä käsittelevässä oppaassa mainitaan, että työpajan kannalta on edullista, että se toteutetaan miellyttävässä, rennossa ilmapiirissä. Olimme pohtineet myös Pohjois-Pohjanmaan museon työntekijöiden kanssa sitä, että museolla ei ole tällä hetkellä erityisen vapaamuotoisia tiloja tämän kaltaiseen toimintaan. Ehdotin, että varaan sauna- ja kabinettitilat paikallisen ravintolan yläkerrasta, mikä sopikin kaikille aivoriiehen osallistujille.

Tilaisuuden alussa informoin osallistujia uudestaan aivoriiehen tarkoituksesta ja tilaisuuden kulusta. Tämän lisäksi kerroin, että keskusteluja ei nauhoiteta, mutta teen keskustelujen lomassa muistiinpanoja esiin nousevista seikoista sekä lopputuloksista. Aloittaessamme osallistujat olivat yhtä mieltä siitä, että erityistä tutustumiskierrosta tai lämmittelyä ei tarvita, koska tunnelma oli joka tapauksessa hyvä ja ilmapiiri rento.

Aivoriihi koostui kolmesta pääteemasta, joita avitin apukysymyksillä. Olin kirjoittanut tehtävät etukäteen isoille papereille, johon osallistujat pystyivät kirjaamaan ajatuksiaan tai liimaamaan post-it-lappuja. Tämän jälkeen jaoin ihmiset kolmeen ryhmään, joissa ryhmät alkoivat pohtimaan teeman ongelmia. Varasin osioon aikaa 20 minuuttia, jonka jälkeen ryhmät kokoontuivat yhteiseen tilaan ja esittelivät ajatuksensa. Sen jälkeen käytiin vapaata ideointia koko ryhmän kesken. Ideoinnista suosituimmat ajatukset siirtyivät seuraavaan vaiheeseen, eli arviointiin, jossa pyrittiin päättämään konsensukseen eteenpäin vietävistä asioista. Siinä vaiheessa, kun ensimmäinen teema oli käsitelty, toistimme saman kaavan kahdelle muulle illan teemalle.

Pääteemat apukysymyksineen ja ongelmineen olivat seuraavat:

1. Millainen näyttely? (Mikä oululaisesta metallikulttuurista kertovassa näyttelyssä on tärkeää? Mitkä ilmiöt, paikat ja ajankuvat ovat tärkeitä? Mitä on tärkeä kokea ja nähdä?).

2. Kenen äänellä näyttelyssä puhutaan? (Ketkä pääsevät näyttelyssä esille? Kuinka näyttelyssä saadaan tarvittavien tahojen ääni kuuluville? Pääseekö näyttelyvieras ääneen?)
3. Ulos museosta. (Kuinka näyttely toimii museon seinien ulkopuolella? Tarvitaanko muita paikallisia toimijoita tai oheistapahtumia?)

Olin varannut hiukan liian vähän aikaa, koska suunnittelemani aika ylittyi noin 45 minuuttia. Tämä ei kuitenkaan haitannut osallistujia, sillä he olisivat halunneet jatkaa aivoriihä vielä kauemminkin. Tämän vuoksi katsoin sopivaksi viedä aivoriihi loppuun asti niin kuin olin sen suunnitellut.

4.3 Aineiston analysointi

Opinnäytetyö tarkastelee museolle osallisuutta tukevia tapoja rakentaa näyttely yhteiskehittämällä ihmisten ja yhteisöjen kanssa. Koska opinnäytetyöni tuloksia on tarkoitus hyödyntää näyttelyn suunnittelussa ja toteutuksessa, pidän tämän teeman mielessä tuloksia analysoidessani ja pyrin löytämään ne seikat, jotka benchmarking-haastatteluissa tukevat tätä tausta-ajatusta.

Aivoriihen analysoinnissa pidän myös saman ajatuksen mukana. Todennäköisesti aivoriihi-ideointityöpaja tuottaa paljon sellaista tietoa, joka kiinnittyy johonkin tiettyyn näyttelyteeman yksityiskohtaan huomioimatta opinnäytetyöni tarkoitusta. Tällaiset ideat ovat kuitenkin arvokasta tietoa ihmisten aidoista toiveista metallikulttuuria esittelevään näyttelyyn. Ne ovat myös yhteisöllisesti tuotetun ideoinnin tulosta, johon yhteiskehittäminen, kuin myös dynaamisen museotoiminnan opit tähtäävät osaltaan. Tämän vuoksi pidän sellaisetkin ideat mukana aineiston analyysissä sekä kehittämissuhteissa Pohjois-Pohjanmaan museolle.

Benchmarking-haastatteluita tarkastelen myös laadullisen sisällönanalyysin kautta. Laadullinen sisällönanalyysi ja teemoittelu ovat lähellä toisiaan ja usein niitä käytetään synonyymeina. Sisällönanalyysissä tutkitaan, mistä asioista aineisto kertoo, mikä on sen sisältö. Tämä menetelmä ei yleensä keskity aineiston kielelliseen tai muuhun ilmaisuun, näihin seikkoihin erikoistuneet analyysitavat käsittelevät niitä. (Vuori 2021).

Sisällönanalyysi soveltuu kirjoitettujen tekstien, haastattelujen sekä tekstiä, ääntä ja kuvaa sisältävien aineistojen analysointiin. Terminä laadullinen sisällönanalyysi eroaa

sisällönerittelystä, joka viittaa määrälliseen, jopa tilastolliseen analyysiin laajojen aineistojen käsittelyssä. Laadullinen sisällönanalyysi perustuu tutkijan koodaukseen, jossa hän tunnistaa ja nimittää aineistonsa sisältämiä teemoja ja elementtejä. Koodaus voi olla aineistolähtöistä, jolloin tutkija etsii avoimesti aineistosta kiinnostavia kohtia, kuten yksittäisiä ilmauksia tai pidempiä katkelmia, jotka liittyvät tutkittavaan aiheeseen. (Vuori 2021).

Aineiston sisäisen variaation kautta etsitään yleisempiä havaintoja ja johtopäätöksiä. Tämä tapahtuu vertailemalla aineistoyksiköiden samankaltaisuuksia ja eroja. Sisällönanalyysin tarkoitus on muodostaa selkeä kuva tutkittavasta ilmiöstä välttämättä yksityiskohtiin takertumista. Koodaus on yksi vaihe sisällönanalyysissä, mutta se yksinään ei muodosta analyysia. Tavoitteena on löytää aineistosta yleisempää kiinnostavaa tietoa ja tehdä johtopäätöksiä. Tässä vaiheessa tutkimusongelma yleensä tarkentuu. Sisällönanalyysi ei noudata erityistä teoreettista tai metodologista ajattelutapaa, eikä sille ole yhtenäisiä sääntöjä tai tiettyjä ohjaavia menetelmiä. (Vuori 2021).

5 TULOKSET JA ANALYSOINTI

Tässä luvussa käyn läpi benchmarking-haastattelujen tulokset muodostamalla niistä yhtenäisen kuvan. Pyrin yhdistelemään käsitellyt aiheet samankaltaisten teemojen alle, jotta niiden seuraaminen on helpompaa. Aivoriihen tuloksia käsittelem niiden teemojen mukaan, jotka olivat alkuperäisessäkin tilaisuudessa.

5.1 Benchmarking-haastattelut

Johanna Vähäpesolan mukaan yleisön roolia tulee pohtia tarkkaan heti suunnitteluvaiheessa. Museon tulee miettiä sitä, minkä asteinen yleisön rooli tulee olemaan näyttelyn luomisessa kuin myös näyttelyn aikana. Yleisesti ottaen se, kuinka paljon näyttely lähtee yleisön tarpeista, on oltava museolla selvillä, jotta projektista selvittää sen kaikissa vaiheissa. (Vähäpesola 2023). Museo ei ole Vähäpesolan näkemyksen mukaan vain mahdollistaja, vaan rooli on pikemminkin yhdessä tekijä silloin, kun näyttelyä tehdään ihmisten tai yhteisöjen kanssa. Tietyissä vaiheissa museon on säilytettävä perinteinen roolinsa, esimerkiksi museolain mukaisia tehtäviä silmällä pitäen, kun taas tietyt kohdat voivat olla avoimempia yleisön osallistumiseen. Näyttelyn yhteiskehittämisessä näiden roolien ja vaiheiden, eli kohtien, joissa osapuolten on mahdollista käyttää valtaansa, tulisi olla selkeitä. (Vähäpesola 2023).

Joanna Kurth näkee, että yhteiskehittämisen toimintamalleissa yksi oleellisimpia tekijöitä on kehittäminen monella rintamalla. Se, että ihmiset ja yhteisöt tuntevat omistajuutta näyttelystä on tärkeää, mutta yhtä tärkeää on se, että myös museo ja sen työntekijät tuntevat samoin. Museon henkilökunnan on myös hyvä kehittää itseään näyttelyn aiheesta ja selkeyttää ydintavoitteita yhtä lailla itselleen, kuin muille. Yhteiskehittämisen vaiheet on siis hyvä käyttää myös henkilökunnan kanssa näyttelyn kehittämiseen. (Kurth 2023).

Yhteiskehittämisessä on monia eri osia ja vaiheita, joten se ei ole yksittäinen tapahtuma. Kun kehittämistä tapahtuu monin eri tavoin (esimerkiksi massatiedon hankinta yksinkertaisin kyselyin alkuvaiheessa tai intensiivisemmät ideointihetket asianosaisten kanssa), toiminta mahdollistaa vapaammin kaikkien kiinnostuneiden tulemistakin mukaan. Matkan edetessä sitoutetaan niitä asianosaisia tahoja, jotka kulloinkin liittyvät näyttelyn teemoihin. Tämä toimii silloin ikään kuin omistajuuden vahvistajana. (Kurth 2023).

Omistajuuden vahvistaminen on näkemykseni mukaan myös museon yhteiskunnallista toimintaa tukevaa työtä. Omistajuus tärkeäksi koettuun kulttuuriseen aiheeseen on mahdollista

kokea osanottona yhteiskunnallisiin prosesseihin. Kuten tietoperustassa todettiin, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan osallistaminen ei ole identtistä osallisuuden kanssa, mutta se voi silti olla keskeinen osa tavoiteltavaa toimintaa. Osallistumisen menetelmät voivat vaihdella merkittävästi. Tehokkaimpina pidetään tilanteita, joissa yksilöt osallistuvat aktiivisesti ideoinnista ja suunnittelusta aina lopputuloksen arviointiin asti (THL 2023, 96).

Yhteiskehittäminen on myös prosessi, jossa ei välttämättä olla tekemisissä samojen henkilöiden kanssa jatkuvasti kaikissa vaiheissa. Aiheen kehittyessä mukaan tulee uusia tahoja, vaikkapa jonkin erikoisosaamiseen tai tietoon liittyvien asioiden vuoksi. Toisinaan on syytä palata alkuun ja työstää aiheita heidän kanssaan, jotka ovat olleet aikaisemmissa vaiheissa mukana. Ylipäätään vaiheiden tunnistaminen yhteiskehittämisen prosesseissa on tärkeää, koska mielenkiintoisia tutkimuskysymyksiä nousee kaikissa vaiheissa esille. (Kurth 2023).

Joanna Kurthin huomio pätee näkemykseni mukaan hyvin juuri oululaista metallikulttuuria esittelevään näyttelyyn. Aihepiiri rakentuu useista tekijöistä, kuten musiikin tekijöistä, studiotyön osaajista, kuvataiteilijoista, tai vaikkapa tapahtumajärjestäjistä. Suuri painoarvo on myös niillä ihmisillä, jotka ovat eläneet ja tulkinneet metallikulttuuria osana jokapäiväistä elämää ilmiöineen tai vaikkapa ihmissuhteiden myötä. Yhden ryhmän haastattelut, ideointitapahtumat tai kommentointivaiheet synnyttävät todennäköisesti yhä uusia perspektiivejä aihepiiriin kokonaisuutta hahmoteltaessa.

Myös Riina Linna pohti haastattelussa henkilökunnan roolia kanssakäymisessä ihmisten ja yhteisöjen kanssa jo ennen näyttelyä. Ihmisten kanssa keskustellaan kysymyksistä, kuten miksi näyttely olisi hyvä tehdä ja kenelle se suunnataan, mistä aineistoa voidaan saada ja tavoitellaanko lisää yhteistyötahoja. Museotyöntekijä nostaa esiin kysymyksiä ja pyrkii myös ymmärtämään itse näyttelyn aihetta uusista näkökulmista. Linnan mukaan keskustelu ihmisten ja yhteisöjen kanssa kuuluu kuitenkin ennen kaikkea koko prosessiin. Tekniikan museon näyttelyissä henkilökunta on enemmän näyttelyn kanssa tekemisissä vasta loppuvaiheessa, kun näyttelyä aletaan konkreettisesti koota. Sitä ennen museotyöntekijän rooli on ollut pitää kehittäjien ryhmä liikkeessä. Näin museo ei ole Linnan mukaan tulkki, joka tulkitsee yhteisöjen tuottamaa aineistoa, vaan kirkastaa yhteisön ajatuksia ja auttaa ilmaisemaan sitä, mitä se haluaakin sanoa. Museolla säilyy joka tapauksessa lopullinen kontrolli, vaikka se astuukin välillä katselijan rooliin. (Linna 2023).

Juhani Parhialan mukaan asiantuntijarooli on museolla myös seulottaessa esiin sitä, mikä on museotoiminnassa oleellista. Työkalut näyttelyyn tulevat näin museolta, ja näkökulmat yhteisöiltä. Asiantuntijaroolissa museon tehtävänä on myös toisinaan valita näkökulmia, koska tilanteessa voidaan myös päätyä kakofoniaan. Parhiala painotti myös, että mitä paremmin yhteiskehittämisen prosessissa museo on osallistanut yhteistyötahoja, yhteisöjä tai sidosryhmiä mukaan kaikissa vaiheissa, sitä paremmin museokin ymmärtää näyttelyn pääjuonen, eli sen, mistä siinä on pohjimmiltaan kyse. Näin pyritään myös välttymään kakofonialta, josta ei Parhialan mukaan päästä eroon, mikäli ihmisten kanssa ei yksinkertaisesti keskustella. (Parhiala 2023).

Kyselin myös mielipiteitä siitä, kuinka paljon museon resursseja yhteiskehittäminen ihmisten kanssa vie. Johanna Vähäpesola pohti, että varsinkin isommissa museoissa tai suurempien yhteisöjen kanssa toimiminen vie aikaa. Joka tapauksessa prosessilla itsessään on arvo, joten siihen kannattaa jo tämän vuoksi aikaa käyttääkin. (Vähäpesola 2023). Riina Linna näkee yhteiskehittämisen etuna nimenomaan vaihtuvan näyttelyn luomisen ripeämmin. Esimerkiksi museon henkilökunnan aika ei välttämättä riittäisi niin pitkäjänteiseen ja intensiiviseen ideointiin. Erityisesti pienelle organisaatiolle yhteiskehittäminen on siis resursseja säästävä metodi. Tekniikan museossa kyseessä oleva yhteisö tekee kaiken sisällön tuottamisesta, eli hankkii esineet, miettii kontekstin ja tarinan kaaren, valitsee kuvia ja kirjoittaa tekstit. Museon henkilökunnan rooli on tavata säännöllisesti ihmisiä. (Linna 2023). Uuden museotoiminnan mukaista onkin se, että asiantuntijuutta jaetaan, eli tehdään näyttely heidän kanssaan, joiden kulttuuriperinnöstä on kyse (Vähäpesola 2023).

Haastattelujen puitteissa vaikuttaakin siltä, että se, kuinka yhteiskehittäminen toteutetaan, riippuu paljon museon koosta sekä näyttelyn laajuudesta. Näyttelyn jalkauttaminen esimerkiksi museon seinien ulkopuolelle, erilaisten tilaisuuksien kuten ideoinnin, seminaarikeskustelujen tai muistelun järjestäminen vaatii oman osansa museohenkilökunnan panoksesta. Asiaan vaikuttaa myös se, kuinka paljon kyseessä olevat yhteisöt lähtevät itse viemään tämänkaltaista toimintaa eteenpäin omin voimin.

Tilannekohtaisuus tulle myös ilmi siitä, onko kyseessä jokin erikoistunut museo tai esimerkiksi kaupungin museo. Espoossa esimerkiksi espoolaisuuteen liittyvät teemat voivat olla museota ja sen yhteisöjä lähempänä, kuin jotkin erikoisaiheet. Kulttuuriperinnön tulkinta ja valinta on joka puolella maailmaa museoiden kysymysten kohteena. Ketkä ja mitkä aiheet otetaan mukaan, on merkittävä kysymys. Yhteisön mukanaolo näyttelyssä on ikään kuin mandaatin

alaista toimintaa esimerkiksi kaupungin museoissa, joten aihetta ei voi sivuuttaa liian vähällä pohdinnalla. (Vähäpesola 2023). Yhteiskehittämisen prosessissa kaikki osapuolet opettavat toisiaan. Tässä toiminnassa museokin lunastaa mandaattinsa siinä, että se voi kantaa yhteisöjen ääntä. (Parhiala 2023).

Yhteistyö yhteisöjen kanssa edistää niiden intressejä viestiä museon ohella, mikäli museo on hoitanut tehtävänsä niin, että ihmiset ja yhteisöt ovat tuotoksesta, ja sen tuottamasta informaatiosta ylpeitä. (Parhiala 2023). Joanna Kurth näkee, että yhteiskehittäminen on myös viestintää museolta: museo on relevantti toimija ihmisten elämässä ja yhteiskunnassa. Lopputulema ei ole yhteiskehittämisessä pelkästään hyvä näyttely, vaan myös niiden yhteisöjen viestintää, joita näyttely koskee. (Kurth 2023).

Vähäpesola huomioi, että tilannekohtaisuus näkyy myös näyttelykohtaisuutena. Jokainen näyttely on oma projektinsa, joten kohdat, joissa ihmiset tai yhteisöt vaikuttavat, voi vaihdella paljonkin. Museon näkökulmasta pitääkin tiedostaa eri tavoin toiminen eri tilanteissa. Esimerkiksi espoolaisista aiheista kertova näyttely voi lisätä kiinnittymistä paikalliseen elämänmenoon, kuin taas jokin muusta aiheesta tehty näyttely ei välttämättä vaikutta juuri paikallisidentiteetin kokemiseen. (Vähäpesola 2023).

Juhani Parhiala on pohtinut Pohjois-Pohjanmaan museon uudistusta brändityön kautta, ja tarkastellut, mikä saa ihmiset haluamaan mukaan museon prosesseihin. Kysymykseen liittyy näkökulma siitä, kuka museon omistaa. Viranomaistyö on yleensä yleisöltä piilossa, vaikka se onkin yksi museon tärkeistä tehtävistä. Ihmiset ja yhteisöt kiinnostuvat yleensä museosta identiteetikysymysten kautta, joten museon ilmiötason näyttelyiden yhdistäminen alueellisiin identiteetteihin takaa yleensä sen, että myös yhteisöt osallistuvat mielellään tekemään ja toimimaan osana prosesseja. (Parhiala 2023).

Yhteiskehittämiseen osallistumisen kynnyks voi vaihdella esimerkiksi aiheen tai museon alan puitteissa. Yleisesti ottaen museoissa kehittämiseen osallistuvat sellaiset ihmiset, jotka jo valmiiksi käyvät museoissa, ovat kiinnostuneita kulttuurista ja voivat olla esimerkiksi jokseenkin pitkälle koulutuneita. Lieneekin syytä kysyä, kuvaavatko tällaiset kehittäjäryhmät kuinka hyvin paikallista moninaisuutta? Moninaisuuden saavuttaminen on suuri haaste yhteiskehittämisen näkökulmasta – sen suhteen kannattaa olla realistinen ja avoimesti tunnistaa yhteiskehittämiseen osallistavuuden rajat. (Vähäpesola 2023).

Yhteiskehittämisessä viestintä ihmisten yhteisöjen kanssa on tärkeässä osassa. Tieto siitä, mihin yhteistoiminta ja suunnittelu tähtää ja mihin ihmiset oikeasti voivat vaikuttaa, ovat tärkeitä. Yleisö on mukana yleensä juuri siksi, että halutaan konkreettisesti vaikuttaa johonkin. Tuleekin tehdä selväksi, onko ihmisten ja yhteisöjen rooli kommentoida jotain seikkaa näyttelyssä, vai luovatko he jotakin sellaista, mikä tulee näyttelyyn esille. (Vähäpesola 2023). Kuten tietoperustassa kävi ilmi, monipuolinen sidosryhmien osallistuminen on olennaista ja sen eteen kannattaa uhrata aikaa. On hyödyllistä integroida yhteiskehittäminen laajempaan strategiaan ja valita keskeisiä haasteita, joihin sitoutuminen perustuu. Tämä sitoutuminen ei vain nojaudu yksittäisten henkilöiden innostukseen, vaan osoittaa organisaation vahvaa tahtotilaa ratkaisujen löytämiseksi (Nieminen ym. 2021, 6).

Tekniikan museon metodin mukaan museon ei siis tarvitse tuottaa kaikkea itse, mutta museon työntekijän, joka on yhteiskehittämisessä mukana, ei pidä unohtaa, missä kohdassa ollaan milloinkin menossa. Museotyöntekijän täytyy myös palauttaa muut kehittäjät takaisin aiheen äärelle, mikäli kokonaisuus meinaa unohtua prosessin aikana. Tekniikan museon tapa toimia ei ole välttämättä museoiden kentällä kovin yleinen, mutta kaiken kaikkiaan Linnan mukaan kysymys on prosessin hallinnasta ja manageroinnista. (Linna 2023).

Kurth muistuttaa, että yhteiskehittäminen on hyvä suunnitella sisällön mukaan ikään kuin askelmiksi. Alussa on suunnitelma kokonaisuudesta, jolloin on syytä pohtia ja muodostaa näkemys siitä, kuinka sidosryhmille annetaan aiheesta ja näyttelystä omistajuutta. Yhteiskehittäminen voi myös viedä näyttelyä toisaalle, mihin alun perin oli varauduttu ja näyttelyyn liittyviä teemoja kannattaakin kierrättää eri sidosryhmillä. Esimerkiksi jonkinlainen raati, joka on mukana pidemmän aikaa prosessissa, voi myös kommentoida näyttelyn teemojen kehittymistä. Kurth huoauttaa, että vuorovaikutteisuuden on varattava aikaa ja vaivaa, sillä kun yhteiskehitetään, on otettava vakavasti vastaan se mitä vastaan tuleekin. Sisältö kehittyy prosessin kautta, ja vaikka museo ohjaakin toimintaa, tulee museon myös kunnioittaa sitä, mikä vaikuttaa olevan yhteisöille tärkeää. (Kurth 2023).

Yhteiskehittäminen on työmuoto, jossa yhteisö oppii uutta itsestään, eivätkä ihmiset jää pelkästään toteuttajiksi. Museolla on tämän lisäksi edelleen korkea status paikkana: se itsessään voi tuntua ihmisistä ja yhteisöistä hyvältä, että on päässyt vaikuttamaan ja tekemään itsensä yhteiskunnallisesti näkyväksi. Yhteiskehittäminen on tapa, mutta yhtä lailla pyrkimys jakaa valtaa yhteisöille. Tämä on se keino, joilla ihmiset pääsevät määrittelemään asioita itse, eivätkä instituutiot vain tulkitse ja välitä toisinnettuja kertomuksia. (Linna 2023). Tekniikan

museon museopäivien seminaarissa myös Ulla Teräs korostaa kokeilukulttuurin keskiössä molemminpuolisen oppimisen merkitystä: muuttuva toimintaympäristö haastaa olemassa olevan toimintakulttuurin, ja sen kehittäminen vaatii rohkeaa kokeilua. Yhteisöissä esiintyvät erilaiset kulttuurit ja reagointitavat luovat haasteita oppimiselle. Yhteiskehittämisen etuja ovat testatut, käyttäjälähtöiset palvelut. Vuorovaikutus, osallisuus ja luottamus houkuttelevat uusia yleisöjä ja ohjaavat instituutioiden toimintaa uusiin suuntiin. Kokeilut lisäävät luovuutta ja ymmärrystä sekä auttavat poistamaan ennakkoluuloja eri tahojen välillä. (Karttunen 2019).

Joanna Kurth pitää tärkeänä sitä, että sidosryhmät ovat kaikissa eri näyttelyn kehittämisen vaiheissa mukana. Mukana olossa kannattaa ottaa käyttöön kaikki työkalut pidemmistä ideointitapahtumista pienempiin mahdollistaviin tilanteisiin, kuten esimerkiksi gallupkyselyihin. (Kurth 2023).

Linnan mielestä yhteiskehittäminen on toimintaa, joka laajentaa museon yleisöpohjaa, koska näyttelyiden muodossa voidaan tavoitella eri yhteisöjä, jotka saatellaan museon äärelle. Näin museosta voi tulla relevantti myös niille, jotka eivät ole aikaisemmin sitä sellaiseksi kokeneet. (Linna 2023). Tämän voi nähdä tarkoittavan museon yhteiskunnallisen roolin esiin tuomista sekä keskustelua museon roolista mahdollistavana elementtinä ihmisten tärkeinä kokemiin aiheisiin.

Ihmiset, yhteisöt ja mieltymykset ovat erilaisia, joten mielipiteet siitä, mitä esimerkiksi yhteiskehittämällä tehdyn näyttelyn pitäisi olla ihmisten mielestä, voivat poiketa vahvasti. Kritiikkiä näyttelyistä tulee myös sellaisilta tahoilta, jotka eivät välttämättä käy ylipäätään museossa. Vähäpesolan mukaan museon kannattaa jo etukäteen varautua kritiikkiin, erityisesti, jos näyttely esimerkiksi käsittelee jotain arkaa aihetta. Museo on kuitenkin kulttuurin peilikuva, joten vaikeita aiheita ei kannata vältellä kritiikin pelossa. (Vähäpesola). Joanna Kurth on samalla linjalla: raskaitakaan aiheita ei kannata pelätä. On parempi, että niistä puhutaan suoraan, totuudenmukaisesti ja ihmisiä kunnioittavasti. Museo voi jopa järjestää lisäkeskustelua jossain muodossa aiheesta, jos siitä syntyy yhteiskunnallista keskustelua näyttelyn lomassa. (Kurth 2023).

Yhteiskehittämisessä museon toimintaa ulkoistetaan, ja ideat tulevat yhteisöiltä ja ihmisiltä itseltään. Parhialan mukaan asiaa täytyy tarkastella myös riskien hallinnan kautta. Kulttuuripuolella puhutaan yhteisöjen tarinan kertomisesta ja esimerkiksi vaikeiden asioiden

ollessa kyseessä asian voi tehdä todella väärin, jos museotyöntekijät eivät ymmärrä tarpeeksi sitä, mistä aiheesta on kysymys. (Parhiala 2023).

Kuten tietoperustassa asiaa käsiteltiin nykyaikaisen museotyön osalta, etiikkaan liittyvissä ohjeissa korostetaan museoiden velvollisuutta yhteistyöhön niin paikallisten yhteisöjen kuin kokoelmien lähdeyhteisöjenkin kanssa. Dialogi ja yhteistyö erilaisten yhteisöjen, mukaan lukien marginaaliryhmien kanssa ovat nykyään keskeisiä museoiden toiminnassa ja tutkimuksessa. Museot ovat kehittäneet osallistavia menetelmiä, jotka ottavat huomioon marginalisoidut ryhmät, esimerkiksi näyttelytoiminnassa ja kokoelmatyössä. (Rastas, Koivunen & Kallio 2021, 27).

5.2 Aivoriihen tulokset

Kuten menetelmäkappaleessa mainitsin, aivoriihi koostui kolmesta pääteemasta, joita avattiin apukysymysten avulla. Tuon tässä esille ne ideat ja ehdotukset, jotka arviointivaiheen jälkeen nousivat koko ryhmän mielestä tärkeiksi, huomionarvoisiksi ja perustellusti toteutumiskelpoisiksi aihepiirin huomioiden. Huomioitavaa on, että ideoinnin jälkeen monet osallistujista toivat ilmi halukkuutensa olla jatkossa mukana, jos samanlaisia tilaisuuksia järjestetään metallikulttuuria esittelevän näyttelyn tiimoilta – esimerkiksi, jos jotain tiettyä osaluetta ideoidaan tarkemmin. Samoin osa osallistujista tarjoutui jo muuhun näyttelyn ympärillä mahdollisesti tapahtuvaan vapaaehtoistyöhön. Juhani Parhialan näkemys siitä, että museon ilmiötason näyttelyiden yhdistäminen alueellisiin identiteetteihin houkuttelee yleensä ihmisiä ja yhteisöjä, innostaen heitä osallistumaan ja toimimaan museoprosesseissa, näyttäytyi tässä tapauksessa konkreettisesti.

Tässä analyysissä nostan esille ne pohdinnat, jotka kytkeytyvät yhteisöllisyyden teeman alle. Huomioitavaa on, että paljon muutakin materiaalia, kuten yksityiskohtaisia paikalliseen metallikulttuuriin liittyviä tietoja tuli ilmi, mutta jokaisen niiden esittely olisi tämän kokoiseen työhön liian yksityiskohtaista. Koen, että keskittyminen yhteisölliseen muisteluun ja sen vahvistamiseen näyttelyn tiimoilta on sopiva laajuus tämän opinnäytetyön aihepiirissä.

Ensimmäinen teema, joka käsitteli näyttelyä yleisesti (Mikä oululaisesta metallikulttuurista kertovassa näyttelyssä on tärkeää? Mitkä ilmiöt, paikat ja ajankuvat ovat tärkeitä? Mitä on tärkeä kokea ja nähdä?) herätti paljon keskustelua omakohtaisten muistojen, tunteiden ja

näkemyksen kautta. Historiallisen kehitystarinan katsottiin herättävän kiinnostusta ilmiönä. Yksittäisen bändin kehityksen sijaan tarkasteltiin isomman tarinan eri osia historian kautta kytkien niitä nykyhetkeen ja tulevaisuuteen. Tarinankerronnassa yksittäiset ilmiöt palaavat takaisin tarinaan, konkreettisesti heijastaen muutosta niin maailman tapahtumissa kuin musiikkiksenessään. Näyttelyn yleinen tunnelma määriteltiin alussa yleisesti ottaen merkittäväksi tekijäksi. Metallimusiikki on vahvasti visuaalinen kulttuuri, ja keskustelu toi esiin tarpeen tukea näyttelyä kokonaisvaltaisesti myös sopivalla estetiikalla.

Historiallinen kertomus on museon kontekstissa osallistujia kiinnostava aihe, mutta tarinan eteneminen koettiin tärkeäksi juuri siksi, että kulttuuriset nyanssit tulevat selkeästi näkyville niin, että näyttelyvieras ymmärtää metallikulttuurin vaikuttaneen oululaisuuteen ja kansainväliseen populaarikulttuurin muutenkin kuin vain alakulttuurin tasolla. Voimakas visuaalinen ilme painottaa tätä sanomaa.

Yhteisöllisyyden voimakas ilmeneminen ja sen vaikutus koettiin merkittävänä ilmiönä ottaa mukaan. Metalliskenen yhteisöllisyys toi monelle osallistujalle vahvasti mukanaan sosiaalisen elämän ja ystävyysuhteet. Toisen kunnioitus on ollut keskeinen osa tätä yhteisöä, ja monet kertoivat, kuinka aikuisikään asti ulottuva kaveripiirinsä juontaa juurensa metalliskenen yhteisöstä. Muistelussa korostui myös paikkojen merkitys. Alussa, kun järjestäjätkin olivat alaikäisiä, keikat pidettiin paikoissa, joihin oli pääsy ilman ikärajoituksia. Usein kohtaamisten tapahtumapaikkoina olivat nuorisoseurojen lähiympäristöt, eivät niinkään kaupunkien kadut. Iän myötä keikkojen määrä kasvoi baareissa, mikä johti myös keikkapaikkojen perustamiseen.

Yleistä pohdintaa herättikin, kuinka yhteisöllisyyden ja yhdessäolon voisi tuoda tarpeeksi selkeästi ja vahvasti esille. Tässä yhteydessä näkemyksiä nostatti myös elämän siirtyminen nykyään yhä vahvemmin sosiaalisen median piiriin. Osallistujat toivoivat, että näyttelyn inspiroimana myös uudet tekijät ottaisivat rohkeasti osaa itse tekemiseen ja osallistumiseen ja löytäisivät yhteisöstä tukea tekemiselleen.

Oman tarinan jakaminen ja sen näkyväksi tekeminen nousivat keskeiseen rooliin. Ajatus alustan luomisesta tähän muistelulle herätti kiinnostusta, sillä se avaisi mahdollisuuden Oulussa asuvia laajemmalle yleisölle jakaa muistojaan Oulusta. Yksi harkitsemisen arvoinen tapa toteuttaa tätä olisi esite ja sen sisältämä qr-koodi, joka ohjaisi sivustolle, missä kävijät voisivat jakaa omia muistojaan. Tämä mahdollistaisi yhteiset muisteluhetket ja ehkä jopa uudelleen kohtaamisia.

Toinen teema aivoriihessä oli se, kenen äänellä näyttely kertoo. Monien yksittäisten nimien, bändien ja taustavaikuttajien lisäksi yleinen moniäänisyys koettiin tärkeäksi, kuten yllä oleva kappale viitoittaa. Vanhojen muisteluiden lisäksi osallistujat toivoivat myös pohdintaa tulevaisuudesta. Esimerkiksi tulevaisuusaikajanelle nuoret soittajat voisivat kirjoittaa itsensä mukaan jo tänä päivänä, ja visioida tulevaisuutta vaikkapa soittohistorian puitteissa.

Moniäänisyys liittyi myös alueellisuuteen. Osallistujat toivat esille, että Pohjois-Pohjanmaa on varsin laaja alue, joten keskittyminen pelkkään oululaisuuteen on liian kapea katsontakanta – lähikunnat ja niiden ihmiset ovat kuitenkin olleet tärkeässä osassa paikallista metallikulttuuria. Tähän samaan teemaan liittyi myös huomio, että museonäyttelyyn pitäisi tavoitella myös muualle muuttaneita ihmisiä, jotka haluaisivat ottaa osaa muisteluprosessiin.

Yksittäiset tekijät ja yhtyeet nousivat keskustelussa esille, kuten mainitsin aikaisemmin. Avaininformantteja ei haluttu sivuuttaa yhteisöllisyyden rinnalla. Avaininformantit ovat olleet keskeisiä ilmiöön liittyvissä organisaatioissa ja verkostoissa. He voivat toimia museon aloitteentekijöinä tallentaen aiheeseen liittyvää historiaa ja pitäen yhteyttä verkostoonsa. Hyvä avaininformantti omaa syvällisen käsityksen ilmiöstä sekä siitä, keitä muita tulisi ottaa mukaan. (Jungman, Ylä-Mattila, Nykänen & Ojanen 2021, 4). Osallistujien kanssa pohdittiin sekä keskeisiä taustatiedon antajia näyttelyä suunnitellessa että niitä informantteja, joiden ääntä olisi hyvä tuoda itse näyttelyssä esiin. Informantteja miettiessä työpajaryhmässä keskusteltiin myös esimerkiksi ilmiön sukupuolittuneisuudesta – valtaosa esimerkiksi bändien toimijoista on perinteisesti ollut paikallisia (nuoria) miehiä, mutta tärkeää on kuulla näyttelyssä myös toisenlaisia ääniä. Voisivatko vaikka muusikoiden vanhemmat kertoa omista tulokulmistaan ilmiöihin?

Kolmannen teeman äärellä pohdittiin sitä, kuinka näyttely liittyy osaksi elävää kaupunkikulttuuria, eikä toimi vain museon seinien sisällä. Näyttelyn ulkopuolisten tapahtumien visiointi herättikin paljon kiinnostusta. Keskustelutilaisuudet eri paikoissa, kuten nuorisotaloilla, baareissa ja teattereissa, koettiin merkittävinä. Teemaan syventävät paneelikeskustelut, erityisesti lyriikasta ja soittoon liittyvistä yksityiskohdista, saivat ideana myös runsaasti kannatusta. Näyttelyn aihepiiri yleisesti nähtiin siis keskustelujen arvoiseksi. Syvällisemmät katsaukset merkittäviin bändeihin, erityisesti haastattelujen ja mielenkiintoisten näkökulmien kautta, koettiin perinteisempänä, mutta kiinnostavana lähestymistapana. Tärkeäksi mainittiin, että yleisö saisi osallistua keskusteluihin tilaisuuksissa muutenkin, kuin loppukommentein asiantuntijakysymysten jälkeen.

Osallistujat vaikuttivat toivovan sosiaalisen median tai perinteisen musiikkijournalismin rinnalle yhteisöllisempää, keskustelevaa toimintaa, jossa harrastajat eivät ole vain passiivisia tiedon vastaanottajia. Esimerkiksi haastattelujen puitteissa tehdyt podcast-tallenteet koettiin mielekkäiksi, mutta samaan hengenvetoon todettiin, että podcastien yhteydessä olisi kuuntelijan hyvä myös päästä esittämään omia muistojaan tai näkemyksiään, jatkamaan tarinaa. Tähän ratkaisuksi ehdotettiin esimerkiksi nettisivualustaa, joka mahdollistaisi tämän.

Aivoriihen osallistujat eivät siis halunneet hylätä nykypäivän digitaalista yhteisöllisyyttä, vaan pikemminkin toivoivat sen palvelevan yhteisöllisiä tavoitteita. Digitalisaatio onkin avannut museonäyttelyt uusille yleisöille, jotka eivät välttämättä voi matkustaa tai maksaa museolippuja. Se on tuonut mukanaan innovatiivisia tapoja osallistaa yleisöä museoiden toimintaan luoden museokokemuksiin uuden ulottuvuuden. (Rastas, Koivunen & Kallio 2021, 26).

6 YHTEENVETO JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Tässä luvussa vedän yhteen benchmarking-haastatteluiden tuottamaa tietoa sekä tulkitsen aivoriihessä esitettyä mielipiteitä ja ehdotuksia oululaisesta metallikulttuuria esittelevästä näyttelystä. Yhteenvedon jälkeen esitän Pohjois-Pohjanmaan museolle sellaisia toimenpiteitä, joita näyttelyn luomisessa on otettava huomioon.

6.1 Yhteenveto

Haastatteluissa tuli ilmi joitakin selkeitä teemoja, joita kaikki asiantuntijat nostivat esiin. Pohdinnan keskiöön nousi museon rooli mahdollistajana, sekä se, kuinka paljon ja missä kehittämistilanteissa tätä mahdollisuutta voidaan jakaa ihmisille ja yhteisöille. Aihe liittyy vallan jakamiseen museoammattilaisten ja yleisön välillä. Se, kuinka hyvin museo pystyy läpinäkyvästi viestimään tämänkaltaisesta seikasta yhteiskehittämisessä mukana oleville sidosryhmille, on oleellinen osa prosessin selkeyttävää kulkua.

Museon rooli ihmisten ja yhteisöjen äänenkantajana on myös seikka, jota virallinen instituutio joutuu pohtimaan, kun pyrkimyksenä on varmistaa, että sanoman esiintuominen on aidosti legitimoitua esillä olevien aiheiden tiimoilta. Identiteetikulttuurin puitteissa museon on myös huomioitava, että käsiteltävät aiheet voivat olla tavalla tai toisella jopa arkoja aiheita, joten kriittiseen keskusteluun ja aihepiirien herättämään yhteiskunnalliseen keskusteluun on syytä varautua jo etukäteen.

Yhteiskehittämisen tiimoilta ihmisten ja yhteisöjen roolia on tarkasteltu niin teoreettisesti kuin käytännön kokemusten kautta. Huomionarvoista on, että yhteiskehittämisessä myös toinen osapuoli, eli museo ja sen henkilökunta ovat tärkeässä osassa. Museohenkilökunnan on tunnettava omistajuutta näyttelystä aivan yhtä paljon. Omistajuus vahvistuu museolle hiukan samoissa prosesseissa kuin yhteisöille, eli aiheen kirkastuessa sen ydin ja tarkoitus selkenee. Yhteiskehittäminen on nimenomaan opettava työskentelymuoto niin prosessin aikana kuin sen jälkeenkin.

Yhteiskehittämisen vaatimukset suhteessa museon resursseihin nousivat haastatteluissa myös esille. Tulkitsen aineistoani niin, että yhteisön tai yhteisöjen määrän lisääntyessä myös museolta vaadittava mukana olo vaatii enemmän aikaa. Tietoa kuljetetaan yhteiskehittämisen prosessissa toisinaan muille ryhmille ja yhteisöille, jotta kokonaisuus muodostuu kulttuuria todenmukaisesti kuvaavaksi tarinaksi. Mitä suurempi museo ja näyttelyaihe on kyseessä, sitä

enemmän tämä prosessi vie aikaa. Toisaalta, kun yhteisöllä on selkeä rajaus ja sillä on jokseenkin pieni koko, prosessi voi jopa säästää museon resursseja, mikäli yhteisölle annetaan valtaa toteuttaa näkemyksiään omin voimin esimerkiksi materiaalin keruun vaiheessa.

Aivoriihi tuotti paljon yksityiskohtaista tietoa oululaisesta metallikulttuurista, ja tuota materiaalia jalostetaan eteenpäin museolla näyttelyn suunnittelun tiimoilta. Yleistettäviä huomioita aivoriihen puitteissa löytyi siitä, että yhteisön jäsenet ottivat vakavasti pohdittavaksi aihepiirin kulttuurihistoriallisessa kontekstissaan. Historiallista tietoa pidettiin tärkeänä ja kiinnostavana, mutta aivoriiheen osallistujat pitivät aivan yhtä tärkeänä tämän päivän metallikulttuurin ilmiöiden tuomista esiin suuremmalle yleisölle. Samoin pohdinnat tulevaisuudesta ja sen rakentamisen mahdollisuudesta haluttiin mukaan näyttelyyn.

Metallikulttuurin yhteisöllinen luonne koettiin vahvaksi ominaispiirteeksi. Se haluttiin näkyville esimerkiksi näyttelyn moniäänisyyttä korostettaessa. Vaikka bändeillä ja soittajilla on paljon näkemyksiä aiheesta, yhteisön kaikkien jäsenten tulkinnan mahdollisuudelle haluttiin antaa arvoa. Yhteisön jäsenet ovat metallikulttuuria elossa pitävä voima, joten tulkinnat kulttuurista kuuluvat heille yhtä lailla. Keskustelusta tulikin paljon ideoita, millaisia kanavia tälle voisi olla perinteisten haastatteluiden lisäksi.

Museonäyttelyn puitteissa itsensä ja oman taustayhteisön näkyväksi tuominen ja dialogin mahdollistaminen koettiin kiinnostavaksi. Yhteisö arvioi itseään sekä suhdettaan muihin käymällä keskustelua omaan identiteettiin liittyvien aiheiden kautta. Kanaviksi tälle ideoitiin esimerkiksi keskustelutilaisuuksia, joiden kautta yhteisö voi peilata omaa asemaansa.

6.2 Kehittämisehdotukset museolle

Opinnäytetyön analyysin ja yhteenvedon pohjalta nostan tässä esiin kymmenen tärkeää kohtaa, jotka on huomioitava näyttelyä luodessa yhteiskehittämällä ihmisten ja yhteisöjen kanssa.

1. **Yleisön rooli näyttelyn luomisessa:** Museon on tärkeää harkita ja määritellä, millainen rooli yleisöllä on näyttelyn suunnittelussa ja toteutuksessa sekä näyttelyn aikana.
2. **Museon ja yleisön tarpeiden yhteensovittaminen:** Museon on ymmärrettävä, kuinka paljon näyttely lähtee yleisön tarpeista, jotta projekti etenee sujuvasti kaikissa vaiheissa.

3. **Yhteiskehittämisen selkeys:** Yhteiskehittämisen eri roolit ja vaiheet on selkeytettävä, jotta osapuolet voivat käyttää valtaansa oikeissa kohdissa.
4. **Museon rooli yhteiskehittämisessä:** Museo ei ole pelkkä mahdollistaja vaan osallistuu aktiivisesti näyttelyn luomiseen yhdessä ihmisten tai yhteisöjen kanssa.
5. **Henkilökunnan rooli ja osallistuminen:** Museon henkilökunnan on osallistuttava näyttelyn kehittämiseen ja selkiytettävä ydintavoitteitaan ja osaamistaan näyttelyn aiheesta.
6. **Yhteiskehittämisen prosessin monivaiheisuus:** Yhteiskehittäminen ei ole yksittäinen tapahtuma vaan koostuu monista eri vaiheista, esimerkiksi massatiedon keräämisestä intensiivisiin ideointihetkiin.
7. **Yhteiskehittämisen vaikutus museotoimintaan:** Yhteiskehittäminen laajentaa museon yleisöpohjaa ja tekee museosta relevantin myös niille, jotka eivät ole aiemmin kokeneet museokokemuksia. Museon kannattaa varautua ottamaan vastaan ja kuuntelemaan monenlaista palautetta uusiltakin käyttäjäryhmiltä.
8. **Yhteisöllisyys metallikulttuurissa ja museonäyttelyssä:** Aivoriihessä korostettiin yhteisöllisyyden merkitystä metallikulttuurissa. Yhteisöllisyys ei rajoittunut vain musiikin ympärille vaan liittyi vahvasti sosiaaliseen elämään, ystävyysuhteisiin ja paikkojen merkitykseen. Lisäksi yhteisöllisyyden nähtiin olevan tärkeää näyttelyn vetovoiman ja osallistumisen kannalta.
9. **Moniäänisyys ja alueellisuus näyttelyn viestinnässä:** Aivoriihessä nousi esille tarve moniäänisyyteen näyttelyn kertomuksessa. Osallistujat toivoivat, että näyttelyssä tulisi esiin monia ääniä – ei pelkästään yksittäisten bändien tai nimien kautta, vaan myös alueellisesti kattamaan laajemmin Pohjois-Pohjanmaan metallikulttuuria.
10. **Näyttelyn integrointi elävään kaupunkikulttuuriin:** Viimeinen tärkeä teema oli näyttelyn integroiminen osaksi elävää kaupunkikulttuuria. Osallistujat pohtivat tapoja, joilla näyttely voisi toimia museon seinien ulkopuolella, kuten keskustelutilaisuuksien järjestämistä eri paikoissa ja yleisön osallistamista eri tavoin verkossa esimerkiksi podcastien kautta ja sosiaalisen median avulla.

7 LOPUKSI

Opinnäytetyöni kytkeytyy ajankohtaisiin museokentällä käytyihin keskusteluihin museon yhteiskunnallisesta roolista. Museoissa on esillä yhteisöistä ja ihmisistä kertovaa ainesta, joka heijastelee aina käsiteltävissä olevaa kulttuuria. Ihmisten ja yhteisöjen täytyy pystyä kommentoimaan itseään ja heidän täytyy saada vaikuttaa omaa identiteettiä ja kulttuuria koskeviin aiheisiin. Opinnäytetyöni tuloksia käytetään oululaisen metallikulttuuria esittelevän näyttelyn luomisprosessissa, mutta siitä löytyy yleisesti museotyön ja yhteiskehittämisen prosessin tekijöitä, jotka on mahdollista hyödyntää museokentällä.

Tilaaajalta saatu palautekeskustelu nivoutuu yhteen museon uuden konseptin sekä näyttelyn luomisen prosessiin: opinnäytetyö tuo museolle tärkeän läpileikkauksen museotalalla käytävään keskusteluun osallisuudesta ja yhteiskehittämisestä. Haastattelut ja ideariihi ovat merkittävä työpanos osana ParasRakas museo -hanketta. Ideariihi jatkaa hankkeen arvojen jalkauttamista osaksi arjen museotyötä. Opinnäytetyöhön kerätyt lähteet ja haastattelut toimivat tärkeänä alustana Pohjois-Pohjanmaan museon uuden konseptin kirkastamisessa. Tilaaajan palautteen mukaan työ on toteutettu erinomaisen ansiokkaasti jatkuvassa dialogissa museon kanssa ja itsenäisesti työskennellen. Opinnäytetyö tuo merkittävän lisän sekä ParasRakas museo hankkeeseen, että luo pohjan tulevalle hevinäyttelylle.

Tämä opinnäytetyö keskittyy paljolti kotimaiseen museokentällä käytyyn keskusteluun museon yhteiskunnallisesta roolista, vaikka se kytkeytyykin globaaleihin aiheisiin sellaisenaan. Jatkon kannalta onkin syytä tarkastella esimerkiksi benchmarking-menetelmien puitteissa kansainvälisen kentän näkemyksiä ja toimia aiheen tiimoilta. Paikallinen on kuitenkin yhteydessä aina suhteessa globaaleihin ilmiöihin.

Toinen jatkotutkimuksen paikka on tarkentaa yhteisöpedagogin roolia museokentällä, esimerkiksi juuri yhteiskehittämisen prosesseissa. Aihetta pohdin sekä opinnäytetyötä että metallikulttuurinäyttelyn jatkotoimia suunnitellessa läpi prosessin, mutta sen auki kirjoittaminen ja esiintuominen jäi rajaukseni vuoksi työn ulkopuolelle. Yhteisöpedagogin ydinosaamiseen kuuluu yhteiskunnallisten vaikuttamisen kanavien kehittäminen, kuin myös vuorovaikutteisuus yhteisöjen kanssa toimimisessa. Yhteisöpedagogi vahvistaa työllään yhteisöjä osallisuuden rakentumisen kanavissa tunnistaen yhteiskunnalliseen hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä. Pidän täysin mahdollisena, että aiheen tutkimuksen myötä yhteisöpedagogin sijoittuminen myös museokentälle näyttäytyy perusteltuna visiona.

LÄHTEET

- Alitalo, Marjut 2021. Pop-up-museo yhteissuunnittelua hyödyntäen. Case: A&DO labra – Hyvä lähiympäristö. Pro gradu -tutkielma. Aalto yliopisto. Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu. Arkkitehtuurin koulutuslaitos. Viitattu 24.10.2023. https://aalto.aalto.fi/bitstream/handle/123456789/112811/master_Alitalo_Marjut_2021.pdf?sequence=1
- Burkett, Ingrid 2012 . An introduction to co-design. Sydney: Knode, 12. Viitattu 24.10.2023. <https://www.yacwa.org.au/wp-content/uploads/2016/09/An-Introduction-to-Co-Design-by-Ingrid-Burkett.pdf>
- Hario, Pasi, Parkkinen, Marjukka, Siivonen, Katriina, Tuittila, Satu. Historian Museo Turkuun: Osallisuusverstaasprosessin Tulokset. Turun yliopisto. Turun kauppakorkeakoulu, 2019. Viitattu 23.10.2023. https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/147447/eTutu_1-2017.pdf?sequence=1
- Heinonen, Jouko & Lahti, Markku 2001. Museologian perusteet. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Huopainen, Raili 1997. Tulevaisuuden museossa. Helsinki: Cosmoprint.
- Ikäheimonen, Tero 2016. Pirunkehto. Suomalaisen black metallin tarina. Tallinnan kirjapaino: Svart Publishing.
- Innokylä.fi. Aivorihi. Viitattu 28.10.2023. <https://innokyla.fi/fi/tyokalut/aivorihi>
- Jaakola, Vesa (toim.) 2012. Nuorten osallisuus ja vaikuttaminen kulttuurisessa nuorisotyössä. Helsingin kaupungin nuorisoasiankeskus. Viitattu 21.10.2023. https://www.hel.fi/static/liitteet/nk/Nuorten_osallisuus.pdf
- Jungman, Heikki, Ylä-Mattila, Mirka, Nykänen, Mikko & Ojanen, Riina 2021. Museojamien avulla lähihistorian ilmiöt talteen. Postimuseo, verkkojulkaisu. Viitattu 18.11.2023. <https://www.postimuseo.fi/wp-content/uploads/2021/02/Museojamien-avulla-lahihistorian-ilmiot-talteen.pdf>
- Kaitavuori, Kaija 2007. Kinanen, Pauliina (toim.). Museologia tänään. Jyväskylä: Gummerus
- Karttunen, Marianna 2019. Yleisötyöstä yhteiskehittämiseen – Koosten tekniikan alan museopäivistä. Viitattu 15.11.2023. [https://tekniikanmuseo.wordpress.com/2019/04/08/yleisotyosta-yhteiskehittämiseen-kooste-tekniikan-alan-museopaivasta/](https://tekniikanmuseo.wordpress.com/2019/04/08/yleisotyosta-yhteiskehittamiseen-kooste-tekniikan-alan-museopaivasta/)
- Keskitalo, Arja 2021. Museo- ja tiedekeskus Luuppi. Viitattu 6.9.2023. <https://blogi.oulunluuppi.fi/2021/05/17/osa-oululaista-rockhistoriaa-on-nyt-museoitu/>
- Koskinen, Jari 2018. Tulevaisuustietoinen yhteissuunnittelu. Co-Design 2020 – Yhteissuunnittelun yhteisön blogi. Viitattu 24.10.2023. <https://codesign2020.wordpress.com/2018/02/16/tulevaisuustietoinen-yhteissuunnittelu/>

- Kumpulainen, Kaisu, & Husu, Hanna-Mari 2020. Nuorten yhteiskunnallinen osallistaminen kulttuuri- ja vapaa-ajan toiminnan kautta. Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja, 5(1), 26–45. <https://doi.org/10.17409/kpt.99443>
- Lindholm, Arto 2015. Lindholm, Arto (toim.). Ei-kävijästä Osalliseksi: Osallistuminen, Osallistaminen Ja Osallisuus Kulttuurialalla. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Viitattu 23.10.2023. <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2015/11/Arto-Lindholm-ei-kavijasta-osalliseksi.pdf>
- Mattila, Mirva (toim.) 2018. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. Viitattu 10.9.2023. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160600/OKM_11_2018.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- Museolaki 2019. Finlex. Viitattu 10.9.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190314>
- Museovirasto 2020. Museovirasto jakoi valtionavustuksia ammatillisten museoiden innovatiivisiin hankkeisiin. Viitattu 10.9.2023. <https://www.museovirasto.fi/fi/ajankohtaista/museovirasto-jakoi-valtionavustuksia-ammattillisten-museoiden-innovatiivisiin-hankkeisiin>
- Nieminen, Ville, Kirjavainen, Hanna, Lang, Merja & Jäppinen, Tuula 2021. Kuinka onnistua yhteiskehittämällä? Case: Vaikeasti tavoitettavat nuoret ja heidän palvelunsa. Helsinki: Kuntaliitto. Viitattu 24.10.2023. <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2021/2110-kuinka-onnistua-yhteiskehittamalla>
- Nivala, Elina, & Ryynänen, Sanna 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Sosiaalipedagogiikka, 14, 9–41. Viitattu 20.10.2023 <https://doi.org/10.30675/sa.122317>
- Ojasalo, Katri & Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2015. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Oulun kaupunki 2022. Oulun kaupunki. Uutiset. Viitattu 10.11.2023. https://www.ouka.fi/oukautiset/-/asset_publisher/s4X4/content/pohjois-pohjanmaan-museon-nayttelyt-sulkeutuvat-vali aikaisesti-vuoden-2023-lopulla/50266
- Oulun kaupunki 2023a. Museo- ja tiedekeskus Luuppi. Tietoa Luupista. Viitattu 3.9.2023. <https://www.ouka.fi/oulu/luuppi/tietoa-luupista>
- Oulun kaupunki 2023b. Museo- ja tiedekeskuksen rakennushanke. Viitattu 3.9.2023. <https://www.ouka.fi/oulu/luuppi/museo-ja-tiedekeskuksen-rakennushanke>
- Oulun kaupunki 2023c. ParasRakas museo. Viitattu 3.9.2023. <https://www.ouka.fi/oulu/luuppi/parasrakas-museo>
- Oulun kaupunki 2023d. Pohjoista musiikkia. Viitattu 6.9.2023. <https://www.ouka.fi/oulu/pohjoista-musiikkia/rock>
- Oulun kulttuuristrategia 2030. Viitattu 3.9.2023. https://www.ouka.fi/documents/64304/18330203/Oulun+kulttuuristrategia+2030_www_s.pdf/08ea3c06-6443-4e31-8d00-b3df7f39b491
- Paaskoski, Leena, Siivonen, Katriina, Vähäkari, Noora, Latvala-Harvilahti, Pauliina, Pelli, Päivi, Granlund, Maria & Hujala, Teppo 2022. Dynaaminen museo ja

- tulevaisuusperintöverstas. Käsikirja museoiden ekososiaaliseen sivistystyöhön. Luston julkaisuja 6. Savonlinna: Suomen Metsämuseo Lusto. Viitattu 21.10.2023. <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/153501/Dynaaminen-museo-ja-tulevaisuusperintoverstas.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Rastas, Anna, Koivunen, Leila & Kallio, Kalle 2021. Vastuullinen museotyö – Rastas, Anna & Koivunen, Leila (toim.). Marginaaleista museoihin. Tampere. Hansaprint.
- Riekkö, Matti 2014. Täältä pohjoiseen. Sentencedin tarina. Keuruu: Like kustannus Oy.
- Tekniikan museo 2019. Yleisötyöstä yhteiskehittämiseen – Kooste tekniikan alan museopäivästä. Viitattu 3.9.2023. [https://tekniikanmuseo.wordpress.com/2019/04/08/yleisotyosta-yhteiskehittämiseen-kooste-tekniikan-alan-museopaivasta/](https://tekniikanmuseo.wordpress.com/2019/04/08/yleisotyosta-yhteiskehittamiseen-kooste-tekniikan-alan-museopaivasta/)
- Terveystieteiden tutkimuskeskus 2023. Osallisuuden edistäjän opas. Helsinki. Viitattu 21.10.2023. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-088-0>
- Trafiikki-museot ry 2020. Trafiikki-museoiden hankkeet tarttuvat osallisuuden ja demokratian kysymyksiin. Viitattu 3.9.2023. <https://trafiikki.fi/trafiikki-museoiden-hankkeet-tarttuvat-osallisuuden-ja-demokratian-ydinkysymyksiin/>
- Vilkka, Hanna 2021. Tutki ja kehitä. (E-kirja.) Jyväskylä: PS-kustannus.
- Vilkuna, Janne 2009. Yhteinen kulttuuriperintömme – Kinanen, Pauliina (toim.). Museologia tänään. Jyväskylä: Gummerus
- Vuori, Jaana 2021. Laadullinen sisällönanalyysi. Jaana Vuori (toim.) Laadullinen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 1.11.2023. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallonanalyysi/>
- Väärä, Seija 2013. Opastaako teillä museolehtori? Museopedagogiikka osana museotyötä – Söderström, Marita & Kostet, Jenna (toim.). Museo matkalla huomiseen. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

HAASTATTELUT

- Kurth, Joanna 2023. Kokkolan kaupungin museon johtaja. Teams, 16.10.2023. Haastattelija: Tuomas Niemelä
- Linna, Riina 2023. Yhteisömanageri, Tekniikan museo. Teams, 13.10.2023. Haastattelija: Tuomas Niemelä
- Parhiala, Juhani 2023. Strategi, 3. Polvi. Oulussa, 10.10.2023. Haastattelija: Tuomas Niemelä
- Vähäpesola, Johanna 2023. Erytisiantuntija, kehittäminen ja kansainvälisyys, Espoon kaupungin museo. Teams, 5.10.2023. Haastattelija: Tuomas Niemelä